

Menna Serafim & Maiju Takalo

VETERAANIEN KOKEMUKSIA LAKI- SÄÄTEISISTÄ KOTIIN ANNETTAVISTA PALVELUISTA JA KUNTOUTUKSESTA SEKÄ SAATAVUUDESTA PALVELU- JÄRJESTELMÄSSÄ

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Geronomi

2023

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Geronomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Menna Serafim & Maiju Takalo
Työn nimi	Veteraanien kokemuksia lakisääteisistä kotiin annettavista palveluista ja kuntoutuksesta sekä saatavuudesta palvelujärjestelmässä
Toimeksiantaja	Suomen Sotaveteraaniliitto Ry
Vuosi	2023
Sivut	55 sivua, liitteitä 7 sivua
Työn ohjaaja(t)	Merja Nurmi, Leena Seppälä

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä tietoisuutta veteraanien lakisääteisistä kotiin tuotavista palveluista ja kuntoutuksesta. Herätellä miettimään toteutuuko veteraanien palvelut niin, että heidän erityisryhmänä olonsa huomioidaan. Tutkimuksessa on kerrottu veteraanien kokemuksia heidän saamistaan ja tarjotuista palveluista sekä tasavertaisuutta niiden saatavuudesta. Työssä kuullaan myös veteraanien muistelmia.

Työssä huomioitiin veteraanien puolisoiden ja leskien oikeudet, mitkä kaipaisivat tunnustusta. Veteraanijärjestöt ovat esittäneet, että seuraavaan talousarvioon on lisättävä viisi miljoonaa euroa veteraanien puolisoiden ja leskien kuntoutusta varten.

Työn tarkoituksena on saada tietoa veteraanijärjestöjen edunvalvontaa varten. Tutkimus edellytti veteraanien lakisääteisten palveluiden selvittämistä ja soteuudistukseen perehtymistä. Työn tarkoitus ei ole toimia ohjekirjana, vaikka työhön on listattu veteraanien palveluita, joita heidän tulisi tarpeidensa mukaan saada.

Tutkimusongelmaksi muodostui viranomaisten haluttomuus osallistua opinnäytetyöhön. Viranomaisten haastattelut vaihtuivat veteraanien haastatteluiksi, mikä toi työhön veteraanilähtöisen näkökulman.

Tutkimuksessa käytettiin menetelmänä teemahaastattelua. Tutkimukseen haastateltujen veteraanien yhteystiedot saatiin opinnäytetyön toimeksiantajan avustuksella.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että palveluiden tarjonnassa oli eroavaisuuksia. Tuloksena selvisi, että veteraanit ovat tyytyväisiä saamiinsa palveluihin, mutta asuinalue ja asumismuoto vaikuttaa palveluiden määrään ja saatavuuteen. Kotiin annettavien palveluiden sekä kuntoutuspalveluiden toteuttaminen on vaihtelevaa, samoin yhteydenpito viranomaisen ja veteraanin välillä.

Asiasanat: veteraani, hyvinvointialue, kotiin annettavat palvelut, kuntoutus

Degree title	Bachelor of Social Services and Health Care
Author (authors)	Menna Serafim & Maiju Takalo
Thesis title	Veterans' experiences of statutory home services and rehabilitation and access to the Finnish service system
Commissioned by	Suomen Sotaveteraaniliitto Ry
Time	2023
Pages	55 pages, 7 pages of appendices
Supervisor	Merja Nurmi, Leena Seppälä

ABSTRACT

The aim of the research is to increase awareness of the statutory home services and rehabilitation for veterans. It seeks to stimulate consideration of whether veterans' services are tailored to their unique needs. The study includes veterans' experiences with the services they receive and the equity of their availability. The research also explores the memories of veterans.

The thesis considers the rights of veterans' spouses and widows, which need recognition. Veteran organizations have proposed an additional five million euros in the next budget for the rehabilitation of veterans' spouses and widows.

The purpose of the thesis was to provide information for the advocacy of veteran organizations. The research required an exploration of veterans' statutory services and familiarity with the social and wellbeing services counties. The purpose of the thesis was not to serve as a guide, although it listed veterans' services that they should receive based on their needs.

The research problem arose from the reluctance of authorities to participate in the thesis. Interviews with authorities were replaced by interviews with veterans, providing a veteran-oriented perspective in the thesis.

The research used thematic interviews as the method. The contact information of the interviewed veterans was obtained with the assistance of the thesis's commissioning party.

The research revealed variations in the provision of services. The results showed that veterans are satisfied with the services they receive, but the region of residence and the type of housing affect the quantity and availability of services. The implementation of home services and rehabilitation services is diverse, as is the communication between authorities and veterans.

Keywords: veteran, wellbeing services counties, statutory home services, rehabilitation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VETERAANIT.....	7
2.1	Rintamaveteraanien tunnukset.....	8
2.2	Veteraanien erityisetuudet.....	10
2.3	Rintamalisä	11
2.4	Ylimääräinen rintamalisä	11
2.5	Veteraanilisä	11
2.6	Kuolema.....	12
3	VALTIOKONTTORI ETUUKSIEN MAKSAJANA.....	12
3.1	Määrärahat.....	12
3.2	Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus	15
4	VETERAANIEN LIITOT	17
4.1	Suomen sotaveteraaniliiton toimintalinjaukset vuoteen 2025	18
4.2	Edunvalvonta	19
4.3	Veteraanijärjestöjen ehdotukset hallitusohjelmaan 2024.....	19
4.4	Sotaveteraaniliiton ja -piirien avustukset vuonna 2023.....	20
4.5	Ylimääräinen kuntoutus.....	20
4.6	Hetki yhdessä.....	21
4.7	Tammenlehvän perinneliitto	21
5	OHJAAVAT LAIT.....	21
6	VETERAANIN KOTONA ASUMISTA TUKEVAT PALVELUT JA KUNTOUTUS	24
6.1	Kotipalvelu ja kotihoito.....	26
6.2	Ateriapalvelut	27
6.3	Liikkumista tukevat palvelut.....	27
6.4	Päivätoiminta.....	28

6.5	Apuvälinepalvelut	28
6.6	Omaishoidontuki.....	29
6.7	Tuettu kotona kuntoutuminen.....	29
6.8	Muut palvelut.....	30
6.9	Veteraanien kuntoutus	31
6.10	Aviopuolison tai lesken oikeudet	34
7	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	35
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	36
8.1	Aineistonkeruumenetelmä.....	37
9	TUTKIMUSTULOKSET	38
10	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	42
11	POHDINTA.....	45
11.1	Eettisyys.....	48
11.2	Jatkotutkimus	48
	LÄHTEET	50
	KUVALUETTELO	
	TAULUKKOLUETTELO	
	LIITTEET	

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Veteraanien ääni - veteraanien haastattelun tulokset

1 JOHDANTO

Vuosi vuodelta veteraanien määrä vääjäämättä vähenee. Tutkimuksemme tarkoituksena on lisätä tietoisuutta veteraanien elämästä ja heille kuuluvista lakisääteisistä kotiin annettavista palveluista ja kuntoutuksesta sekä herätellä viranomaisia miettimään, millaisessa asemassa veteraanien erityisryhmä on. Miten palveluiden tarve ja tarjonta kohtaa ja mikä on veteraanien oma kokemus palveluista?

Työssä käsitellään veteraanien lakisääteisiä etuuksia ja palveluita. Tutkimuskysymykset ovat millaisia ovat veteraanien kokemukset käytetyistä ja tarjotuista palveluista ja niiden saatavuudesta. Työhön on tuotu myös kuntakohtaisia sekä veteraanijärjestöjen antamia etuuksia tunnuksenomaaville veteraaneille.

Haastatteluissa kartoitimme veteraanien palveluita ja palvelutarpeita, palvelujen saatavuutta, kokemuksia palveluista sekä yhteydenpitoa viranomaisten ja veteraanien välillä. Tarkastelimme veteraanien palveluiden eroavaisuuksia ja yhdenmukaisuutta. Nostamme esille sen, että veteraanin kuollessa myös hänen leskensä palvelut päättyvät. Veteraanien palvelut perustuvat aina tarpeeseen. Päätyykö lesken tarve palveluihin veteraanin kuollessa?

Veteraanijärjestöt saavat työstämme lisää tietoa heidän tekemäänsä edunvalvontatyöhön. On huolehdittava, että veteraanit saavat kiistatta heidän lakisääteiset palvelunsa ja varmistettava, että palveluiden käyttö onnistuu.

Tiedon keruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Työ edellytti veteraanien lakisääteisten palvelujen selvittämistä ja sote-uudistukseen perehtymistä.

Tutkimus sisältää veteraanien ajatuksia, viisauksia ja muistoja, joita he halusivat kertoa.

2 VETERAANIT

Veteraani on henkilö, joka on palvelukseen kutsuttuna, määrättyinä tai vapaaehtoisena osallistunut Suomen sotiin vuosina 1939–1945; talvisota 30.11.1939–13.3.1940, jatkosota 25.6.1941–19.9.1944 ja Lapin sota 15.9.1944–27.4.1945 (Asetus rintamatunnuksesta 25.3.1988/256).

Nuorimmat rintamalle joutuneista olivat vasta 17-vuotiaita. Suomen sotiin osallistui yhteensä noin 600 000 miestä ja 100 000 naista. (Usein kysytyt kysymykset s.a.)

Alla oleva vuoden 2019 kuva 1 havainnollistaa arvion veteraanien määrän muutoksesta vuodesta 2006 vuoteen 2033.

Kuva 1. Tilasto ja ennuste veteraanien määrästä (Anttila & Juote 2019)

Anttilan ja Juotteen (2019, 12) laatimassa raportissa ”Huoltotoiminnasta perineaikaan” tuodaan ilmi, että veteraanien sukupuolijakauma muuttui ensimmäistä kertaa vuonna 2019 niin, että naispuolisia veteraaneja on miehiä enemmän. Yli kymmenessä Suomen kunnassa veteraaneja ei ole enää yhtään jäljellä, sekä 11 kunnassa elossa on enää yksi veteraani. Kelan ennusteen mukaan viimeinen veteraani kuolee vuonna 2036. (Sotaveteraaniliitto 2021). Anttila ja Juote (2019, 12) lisää että, Kelan tekemän arvion mukaan veteraanien määrä vähenee vuosittain noin 17–19 % ja viimeinen veteraani on lähes varmuudella pohjoisessa asuva nainen.

2.1 Rintamaveteraanien tunnukset

Sodissa olleille on myönnetty erilaisia tunnuksia. Laki takaa, että rintamaveteraaniksi tunnustetulla on oikeus ilmaiseen kuntoutukseen, kotihoitoon sekä Kelan maksamaan rintamalisään (Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta 23.12.1988/1184).

Rintamasotilastunnus miehille on rintamasotilas, joka on Suomen kansalainen, ja on vuosien 1939–1945 sotien aikana kiistattomasti ottanut osaa maamme puolustusvoimien joukoissa sotatoimiin joko reserviläisenä, nostomiehenä, vapaaehtoisena tai vakituisesti palveluksensa alaisena. Sotatoimiin osallistunut henkilö on todistettavasti ottanut osaa taisteluihin rintamavastuussa olevan sotatoimiyhtymän joukoissa tai sen alueella tai ilmatorjunta- tai rannikkojoukoissa, merivoimien alusyksiköissä tai ilmavoimien lentoyksiköissä. (Kainuun sote 2020.)

Rintamapalvelustunnus naisille on tunnustettu Suomen kansalaiselle vuosien 1939–1945 sotien aikana, joka on avustanut ja edistänyt rintamavastuussa olleen sotatoimiyhtymän joukoissa tai ilmatorjunta- tai rannikkojoukoissa, merivoimien alusyksiköissä tai ilmavoimien lentoyksiköissä tai muutoin toiminut rintamapalvelukseen rinnastettavissa tehtävissä rintamavastuussa olleen sotatoimiyhtymän alueella. (Kainuun sote 2020.)

Rintamatunnus on annettu henkilöille, joka on Suomen kansalaisena palvelut tai henkilöille, jotka ovat nyt Suomen kansalaisia ja palvelleet vuosien 1939–1945 sotien aikana työvelvollisuuslain nojalla linnoitusrakennusjoukoissa rintamavastuussa olleen sotatoimiyhtymän alueella. (Kainuun sote 2020.)

Ulkomaalaisen rintamasotilastunnus ulkomaalaisille vapaaehtoisille on jaettu henkilöille, jotka ovat ottaneet osaa sotatoimiin Suomen puolustusvoimien joukoissa samalla tavalla kuin rintamasotilastunnuksen saanut henkilö. Poissulkien ettei henkilö ole Suomen kansalainen eikä ole ollut Suomen kansalainen vuosien 1939–1945 sotien aikana. (Kainuun sote 2020.)

Myönnetystä tunnuksesta pitää aina olla merkintä henkilön sotilaspassin tai kuvanomaavassa Kela-kortissa on iso R-kirjain kortin toisella puolella. Jos veteraanilla ei ole kumpaakaan dokumenttia, voidaan rintamasotilastunnuksen olemassaolo varmistaa oman asuinalueen Puolustusvoimien aluetoimistoista tai rintamapalvelustunnuksen Kansallisarkiston kirjaamosta.

Kaikkien tunnusten hakuaika on päätynyt 31.12.1994. Tunnuksia ei enää voi hakea eikä niitä enää myönnetä. (Usein kysytyt kysymykset s.a.)

Perusteena ettei tunnuksia voitu enää vuoden 1994 jälkeen hakea oli tunnusten myöntämiseksi asetetut tavoitteet. Silloin katsottiin, että tavoitteet olivat tulleet täytetyksi niin, että sodissa raskaimman taakan kantaneiden miesten ja naisten tuominen rintamaveteraaneille tarkoitettujen etuuksien piiriin olisi säästetty. (Rajamäki 2002).

Mönkäre (2005) kirjoittaa, että selvitystyöryhmä teki kannanoton koskien rintamaveteraanien tunnusten jatkamista. Selvitystyöryhmän mukaan monien ihmisryhmien osuus Suomen puolustustaisteluissa oli tarpeellinen, mutta siitä huolimatta työryhmä halusi tunnustaa vain rintamalla taistelleiden veteraanien erityisaseman.

Rajamäki (2002) jatkaa kyselyssään eduskunnalle, että maastamme löytyy edelleen miehiä ja naisia, jotka eivät ole tunnusta saaneet, koska sitä ei olla määrääikaan mennessä haettu. *Yksittäistapauksissa on käynyt esimerkiksi niin, että henkilö on kuullut liian myöhään hakuajan päättymisestä ja mahdollisuudesta hakea tunnusta. Ei voida pitää oikeudenmukaisena sitä, että näiden miesten ja naisten osalta vedotaan ainoastaan hakuajan päättymiseen, kun myöntämisperusteet muutoin olisivat olemassa, Rajamäki (2002) kirjoittaa.*

Myös Taskinen ym. (2019) kirjoittavat Turun Sanomissa, että veteraaniksi tarkistetuilla tiedoilla on haettu rintamasotilastunnuksia, mutta sitä ei myönnetty koska hakemusaika oli päätynyt. Kelan maksamaa rintamalisää ei siis maksettu, sillä tunnus puuttui. Veteraani oli todennut että, "Minä pärjään omillani, antakoot urhoollisemmille".

Rintamaveteraanien tunnuksia on jaettu yhteensä 26 vuotta vuosien 1969 ja 1994 välillä. Suurin osa rintamalla sotineista miehistä haki tunnusta ja on sen myös saanut. Melkein kymmenen vuotta myöhemmin vuonna 1978 naisille luotiin oma rintamapalvelustunnus, mitä naiset pystyivät hakea. Naiset työskentelivät sodan aikana tärkeissä tehtävissä esimerkiksi ilmavalvonnassa, josta naiset vartioivat kaupunkeja ja ilmoittivat pommikoneiden saapumisesta puhe-
limitse ilmatorjuntajoukoille. (Vornanen 2021.) Rintamaveteraaniliiton johtajan, Heikki Karhun (2021) mukaan eniten tunnuksia jäi hakematta naisilta.

Vuonna 1994 sotaveteraanien keski-ikä oli yli 70-vuotta. Terveystilanne on voinut muuttua äkillisesti, jolloin rintamalisällä ja -tunnuksen omistuksella olisi ollut merkitystä. (Taskinen ym. 2019.)

Taskinen ym. (2019) lisäävät, että nuorimmat rintamalle määrätyt olivat vain 17-vuotiaita, jotka eivät lähteneet sotaan vain tunnuksen perässä.

Silloisen sosiaali- ja terveysministeri Maija Perhon (2002, 3) mukaan valtiokonttorin arvion mukaan Suomessa asuvia, joilta veteraanietuuksiin oikeuttavan tunnuksen hakeminen on jäänyt tietämättömyyttään tekemättä, ei olisi ollut juurikaan paljoa jäljellä. Perho jatkaa, että valtiokonttorin rekistereiden mukaan kuntoutukseen oikeuttavan todistuksen on vuodesta 1998 saanut 227 henkilöä, joilla olisi ollut oikeus rintamaveteraanitunnukseen, jos he olisivat sitä määräajan puitteissa hakeneet. Todistuksen saaneita arvioitiin olevan elossa vuonna 2002 noin 150 veteraania. Kuntoutukseen oikeuttavaa todistusta on voinut hakea vuoden 2004 loppuun saakka. Valtiokonttori tiedotti vuosittain todistuksen hakumahdollisuudesta, viimeisimmäksi 18:ta maakunnallisessa pääsanomalehdessä. (Perho 2002.)

2.2 Veteraanien erityisetuudet

Suomen sotien rintamatehtävissä olleilla miehillä ja naisilla, eli rintamaveteraaneilla, on laeissa ja asetuksissa säädetty oikeus saada valtion varoin eräitä erityisetuuksia (Veteraanien tuet ja etuudet s.a).

Erityisetuuksia ovat rintamalisä, ylimääräinen rintamalisä sekä veteraanilisä. Veteraanietuuksien tarkoituksena on tukea kotona selviytymistä ja mahdollistaa tarvittavien palveluiden hankkiminen kotiin (STM s.a.).

2.3 Rintamalisä

Rintamalisää maksetaan henkilöille, joilla on joko rintamasotilastunnus, rintamapalvelustunnus, rintamatunnus tai todistus osallistumisesta miinanraivaustehtäviin vuosina 1945–1952. Rintamalisän määrään ei vaikuta tulot tai omaisuus ja se on verotonta tuloa. Rintamalisä on tällä hetkellä 138,16 euroa kuukaudessa ja sen maksaa Kela. (Kela 2023a.) Rintamalisä kuuluu myös ulkomailla asuville veteraaneille. Rintamalisää ei oteta huomioon tulona asiakasmaksuja laskettaessa. (Veteraanien tuet ja etuudet s.a.)

2.4 Ylimääräinen rintamalisä

Ylimääräistä rintamalisää maksetaan Suomessa asuville henkilöille, jotka saavat rintamalisää ja kansaneläkettä. Miinanraivaajat eivät ole oikeutettuja ylimääräiseen rintamalisään. Ylimääräinen rintamalisän määrä on 25–45 % kansaneläkkeestä, mikä on suurempi kuin 100,95 euroa kuukaudessa. Esimerkiksi ulkomailta saatu eläke vähentää rintamalisän määrää. Ylimääräinen rintamalisä vuonna 2023 on enintään yksin asuvalle 284,27 euroa kuukaudessa ja parisuhteessa olevalle 228,93 euroa kuukaudessa. Ylimääräinen rintamalisä on verotonta tuloa ja sen maksaa Kela. (Kela 2023b.)

Vuoden 2022 lopussa ylimääräistä rintamalisää sai 1212 veteraania, heistä miehiä oli 450 ja naisia 762 (Veteraanien tuet ja etuudet s.a).

2.5 Veteraanilisä

Veteraanilisään ovat oikeutettu veteraanit, jotka saavat ylimääräistä rintamalisää, sekä korotettua tai ylintä eläkettä saavan hoitotukea. Kela maksaa tuen automaattisesti, kun edellytykset täyttyvät.

Veteraanilisän määrä on 118,81 euroa kuukaudessa, ja se on verotonta. Lisä ei pienennä eläkkeensaajan asumistukea, sekä se kuuluu myös laitoshoidossa olevalle veteraanille. (Kela 2023c.)

2.6 Kuolema

Hautaustoimilain (2003/47) 6.§:n nojalla veteraani ja hänen puolisonsa voi saada osittain tai kokonaan maksuvapautuksen hautaustoimista perittävistä maksuista, jotka ovat seurakunta tai seurakuntayhtymä kohtaisia.

Sotaveteraaniliitolta voi tilata maksullisen hautakivimerkin veteraanin hautakiveen ja kuolinilmoituksessa voi käyttää veteraanijärjestön tai tammenlehvän-tunnusta (Usein kysytyt kysymykset s.a).

3 VALTIOKONTTORI ETUUKSIEN MAKSAJANA

Valtiokonttori on valtiovarainministeriön (VM) hallinnon alainen virasto, mikä vastaa valtion lainoista sekä velan- ja kassanhallinnasta, sekä hoitaa valtion kirjanpitoa ja valtion työntekijöiden tapaturmakorvauksia. Valtiokonttori myöntää kansalaisille sotilasvamma- ja rikosvahinkokorvauksia ja hallinnoi valtion myöntämiä lainoja, korkotukia ja valtiontakauksia sekä kehittää ja tuottaa valti-onhallinnon sisäisiä talouteen ja henkilöstöön yhdistettäviä konsernipalveluja. Virasto on perustettu vuonna 1876. Valtiokonttorin palveluksessa on noin 300 henkilöä. (Etusivu s.a.)

3.1 Määrärahat

Valtiokonttori maksoi hyvinvointialueille kotona asumisen tukevien palveluiden määrärahaa tammikuun lopussa 2023. Se tulee käytettäväksi vuoden 2023 aikana veteraanien palveluiden järjestämiseen ja toteuttamiseen. Hyvinvointialueet ilmoittavat arvionsa määrärahan suuruudesta Valtiokonttorille, joka mak-saa ilmoitetun summan hyvinvointialueille. Jos käy niin, että hyvinvointialue on arvioinut määrärahatarpeensa liian alhaiseksi, maksettua ennakkoa voidaan täydentää loppuvuonna lisämäärärahalla. Valtiokonttori lähettää hyvinvointi-alueille vuoden 2023 mahdollisesta täydentämistarpeesta oman kyselynsä syyskuussa. (Valtiokonttori 2022a.)

Valtiokonttorin tilastoa kotona asumisen tukevista palveluista vuodelta 2022 määrärahojen kokonaismäärästä sekä palautuksista. Veteraaneja oli vuonna 2022 taulukoiden kartoittamisen hetkellä 3 939.

Määrärahat yhteensä	110 270 362,12
Täydennysmäärärahat yhteensä	13 767 178,73
Määrärahat yhteensä	124 037 540,85
Palautettu yhteensä	21 302 288,23

Kuva 2. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/määrärahojen käyttö 2022 (Valtiokonttori 2023a)

Hyvinvointialueen kustannusarvion tulee perustua arvioon todellisista kustannuksista, jotka sille aiheutuu palvelujen järjestämisestä. Määrärahaa ei saa käyttää palkkakustannuksiin. Kustannuksia ei ole tarpeen arvioida liikaa, koska hyvinvointialueiden on mahdollista hakea loppuvuodesta täydentävä lisäerä. Valtiokonttori voi tarvittaessa tiedustella hyvinvointialueelta tarkempia tietoja tekemäänsä kustannusarvion varojen määrästä sekä perusteista. (Valtiokonttori 2022a.)

Alueiden tulee selvittää Valtiokonttorille käytetyt ja palautetut määrärahat. Selvityksessä tulee tuoda julki palveluja saaneiden rintamaveteraanien lukumäärät, käyntikerrat ja suoritteet, sekä palveluista aiheutuneet kustannukset. Vuodesta 2023 alkaen uutena palvelulajina tulee eritellä asumispalveluiden hoiva- ja tukipalvelut yhteensä. Lisäksi tulee kertoa syy määrärahan käyttämättä jäämisestä. Näistä selvityksistä on tullut ilmi, että yleisimmät syyt palautuksille ovat veteraanien menehtyminen ja ylimitoitettu arvio määrärahan tarpeesta. (Valtiokonttori 2022a.)

Rintamaveteraanien kotona asumista tukevien palveluiden käyttö ja rintamaveteraanien lukumäärä vuonna 2022. Suurin käyttö ja veteraanien lukumäärä on Helsingin kaupungilla.

Kunta/Kuntayhtymä	Käyttö	Rintamaveteraanien lkm
Helsingin kaupunki	10 610 252,34	406
Kymenlaakson Sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä	6 076 237,46	241
Siun-sote – Pohjois-Karjalan sos. ja terveystieteiden kuntayhtymä	5 703 506,72	183
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä	5 088 250,32	163
Oulun kaupunki	4 700 000,00	172
Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä	3 959 310,35	146
Rovaniemen kaupunki	3 957 647,12	139
Tampere-Orivesi-sote-yhteistoiminta-alue	3 787 701,44	123
Kuusamon kaupunki	2 980 479,62	77
Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä	2 739 202,47	129
Espoon kaupunki	2 583 012,29	123

Kuva 3. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/suurin käyttö 2022 (Valtiokonttori 2023a)

Rintamaveteraanien kotona asumista tukevien palveluiden suurin käyttö per veteraani vuonna 2022 oli kuitenkin Kolarin kunnalla.

Kunta/Kuntayhtymä	Käyttö/veteraani	Rintamaveteraanien lkm
Kolarin kunta	88 191,76	1
Sauvon kunta	66 821,85	3
Multian kunta	65 364,58	2
Siikalatvan kunta	62 050,00	1
Kihniön kunta	55 991,00	2
Eckerö kommun	55 234,67	1
Vaalan kunta	51 278,16	2
Kaavin kunta	49 582,93	4
Peruspalvelukuntayhtymä Kallio	46 550,87	9
Rautalammin kunta	45 371,46	1
Laukaan kunta	41 730,37	12

Kuva 4. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/suurin käyttö/veteraani 2022 (Valtiokonttori 2023a)

Rintamaveteraanien kotona asumista tukevien palveluiden suurimmat palautukset vuonna 2022.

Kunta/Kuntayhtymä	Määrärahat yhteensä	Palautettava summa	Rintamaveteraanien lkm
Kainuun sosiaali- ja terveyspal. kuntayhtymä	6 000 000,00	2 040 689,65	146
Pohjanmaan hyvinvointialue	3 401 000,00	1 214 440,18	86
Rovaniemen kaupunki	5 000 000,00	1 042 352,88	139
Tampere-Orivesi-sote yhteistoiminta-alue	4 700 000,00	912 298,56	123
Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä	3 600 000,00	860 797,53	129
Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä	1 600 000,00	719 859,32	24
Kuusikuntien sosiaali- ja terveystyöntekijä kuntayhtymä	1 000 000,00	696 659,13	13
Porin kaupunki	1 950 000,00	661 836,94	55
Forssan Seudun Terveystyöntekijä kuntayhtymä	1 338 000,00	620 969,44	23
Espoon kaupunki	3 200 000,00	616 987,71	123
Siun-sote – Pohjois-Karjalan sos. ja terveyspalvelujen kuntayhtymä	6 300 000,00	596 493,28	183

Kuva 5. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/suurimmat palautukset 2022 (Valtiokonttori 2023a)

Kysely määrärahan tarpeesta vuodelle 2024 lähetetään hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja Ahvenanmaalle joulukuussa 2023. (Valtiokonttori 2022a.)

3.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Sote-uudistus on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen ja rakenteiden uudistus. 1.1.2023 alkaen vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyi 21 hyvinvointialueille. (STM 2023.) Sosiaali-, terveydenhuolto- ja pelastustoimi siirtyivät kunnilta hyvinvointialueiden järjestämisiksi palveluiksi. Helsingin kaupunki vastaa tahollaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä. HUS-yhtymä on järjestämisvastuussa niistä vaativan erikoissairaanhoidon toiminnoista, joista säädetään erikseen laissa. (Mikä on hyvinvointialue? s.a.)

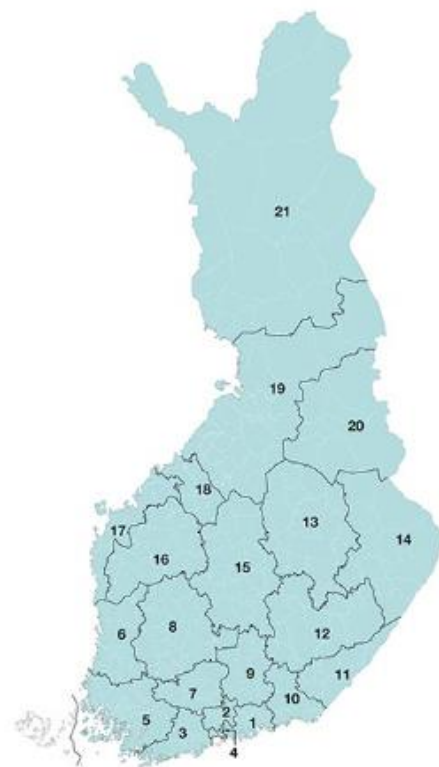
Sote-uudistuksen tavoitteina on turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut hyvinvointialueen asukkaille. Sote-uudistuksen tarkoituksena on helpottaa palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä vähentää hyvinvointi- ja terveyseroja. Lisäksi varmistaa riittävä ammattitaitoinen henkilöstö sekä ennakoida ikääntymisen ja syntyvyyden laskun aiheuttamat haasteet ja kustannusten nousun minimointi.

Hyvinvointialueilla toimintarakenteita ja -tapoja luodaan ihmislähtöisten palvelukokonaisuuksien aikaansaamiseksi. Tavoitteena on perus- ja erityistason palvelujen sujuvampi yhteistoiminta, samoin kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja pelastustoimen palvelujen toimivuus. Hyvinvointialueen järjestämiä julkisia palveluja ovat mm. perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, sosiaalihuolto, hammashoito, kotihoito, mielenterveys- ja päihdepalvelut, vammaispalvelut ja ikääntyneiden asumispalvelut. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistoiminnassa panostetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen palveluissa, minkä pitäisi vähentää tarvetta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Kunnat vastaavat jatkossakin edelleen päivähoidosta, opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista. (Mikä sote-uudistus? s.a.)

Alla olevassa kuvassa (6) näkyy, miten hyvinvointialueet jakautuvat kartalla.

Hyvinvointialueet kartalla

1. Itä-Uudenmaan hyvinvointialue
2. Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
3. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
4. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
5. Varsinais-Suomen hyvinvointialue
6. Satakunnan hyvinvointialue
7. Kanta-Hämeen hyvinvointialue
8. Pirkanmaan hyvinvointialue
9. Päijät-Hämeen hyvinvointialue
10. Kymenlaakson hyvinvointialue
11. Etelä-Karjalan hyvinvointialue
12. Etelä-Savon hyvinvointialue
13. Pohjois-Savon hyvinvointialue
14. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
15. Keski-Suomen hyvinvointialue
16. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
17. Pohjanmaan hyvinvointialue
18. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
19. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
20. Kainuun hyvinvointialue
21. Lapin hyvinvointialue

Kuva 6. Hyvinvointialueet kartalla (Oikeusministeriö s.a.)

Eduskunta myöntää valtion budjetista vuosittain veteraanien kotona asumista tukeviin- sekä kuntoutuspalveluihin määrärahaa, jolla hyvinvointialueiden on

järjestettävä palvelut (Valtiokonttori 2022a). Valtiokonttori (2022a) painottaa, että *on tärkeää, että hyvinvointialueet ovat aktiivisesti yhteydessä veteraaneihin ja mahdollistavat heidän tarpeensa mukaiset, lakisääteiset kotona asumisen tukevat palvelut.*

Hyvinvointialueet voivat tuottaa veteraanien palvelut itse, ostaa ne muilta hyvinvointialueilta, tai yksityisiltä palveluntuottajilta.

Hyvinvointialueiden on noudatettava valtiokonttorin laatimia ohjeita aina, kun kysymyksessä on valtion tälle erityisryhmälle lakisääteisiin palveluihin myöntämä rahoitus käytössä. Hyvinvointialueilla olisi hyvä muistaa sekä muistutella, että veteraanit ovat erityisryhmä, jolle palveluja järjestäessä hyvinvointialue ei voi antaa omia ohjeita, tai soveltaa samoja kriteerejä kuin muihin alueen ikääntyneisiin. (Valtiokonttori 2022a.)

4 VETERAANIEN LIITOT

Suomen Sotaveteraaniliitto on perustettu vuonna 1957, joka edustaa vuosien 1939–1945 sotien sotaveteraaneja ja heidän puolisojansa sekä leskiä (Historia s.a, Sotaveteraaniliitto 2012).

Suomen Sotaveteraaniliiton lisäksi maassamme toimii kaksi muuta valtakunnallista veteraanijärjestöä: Rintamaveteraaniliitto ry on perustettu vuonna 1964 ja Sotainvalidien Veljesliitto ry on perustettu vuonna 1940 (Historia s.a.). Rintamaveteraaniliitto on Suomen sotiin osallistuneiden rintamaveteraanien ja heidän perheenjäsentensä etujärjestö, jonka tarkoituksena on veteraanien edunvalvonta (Muut veteraanijärjestöt s.a). Sotainvalidien Veljesliitto on puolestaan sodissa vammautuneita ja heidän puolisojansa ja leskiä edustava liitto (Sotainvalidien Veljesliitto s.a).

Tammenlehvän Perinneliitto on perustettu vuonna 2003, joka eroaa edellä mainituista järjestöistä, koska sen tehtävät painottuvat sotaveteraanien ja koko sotasukupolven perinteiden ja arvojen vaalimiseen ja ylläpitämiseen. Perinneliiton jäsenenä on tällä hetkellä 23 veteraani-, maanpuolustus- ja perinneytötä tekevää yhteisöä, joihin kuuluu mm. perustajajäsen, Suomen Sotaveteraaniliitto. (Keitä olemme s.a.)

Suomen Sotaveteraaniliitto on suurin veteraanijärjestö Suomessa, jäseniä on enemmän kuin muissa veteraanijärjestöissä yhteensä. Liitossa on 22 jäsenpiiriä, joista 20 on kotimaassa, sekä yksi Ruotsissa ja Kanadassa. (Historia s.a.) Suomen Sotaveteraaniliitto ry on järjestäytynyt niin, että liiton jäseniä ovat niiden piiri- ja paikallisyhdistykset ympäri Suomea. Varsinaiset veteraanijäsenet, puoliset, lesket sekä erilaiset kannatusjäsenet ovat edellä mainittujen yhdistysten jäseniä. (Sotaveteraaniliitto 2012.)

Anttila ja Juote (2019) mainitsevat, että vielä vuonna 2023 järjestöjen toiminta on aktiivista, mutta monilla alueilla on toiminta jo hiipumassa ja paikallisyhdistyksiä lakkautuu. Tulevaisuudessa järjestöjen toiminta ei enää tarkoitukseltaan vastaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen tehtävää, sillä kohderyhmä on poistunut keskuudestamme. Toiminta 2020-luvulla on siirtymässä perinneaikaan, jolloin veteraanien edunvalvonta ja avustustyö vähenee ja lopulta jää kokonaan pois. Muutoksen myötä veteraanien puolisojen ja leskien asema ja tukeminen korostuu järjestöjen toiminnassa. Perinneaikaan siirtyminen aloitetaan sotaveteraanipiirien osalta vuonna 2023 ja noin 87 % piireistä on siirtynyt perinneaikaan 2025 mennessä.

4.1 Suomen sotaveteraaniliiton toimintalinjaukset vuoteen 2025

Sotaveteraaniliitto ja sen jäsenyhdistykset turvaavat veteraaneille, puolisoille ja leskille yhteiskunnan palvelut ja tuet pitämällä yhteyttä tuen saajiin, palvelujen järjestäjiin ja tuottajiin yhteistyössä muiden veteraanijärjestöjen kanssa, sekä vahvistaa tuki- ja perinnetyön edellyttämää yhteydenpitoa kuntiin, kuntayhtymiin sekä tuleviin maakuntahallintoihin.

Sotaveteraaniliitto ja sen jäsenyhdistykset toteuttavat alueellista ja paikallista perinnetyötä Tammenlehvän Perinneliiton, sen jäsenyhteisöjen ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Sotaveteraaniliiton ja sen jäsenyhteisöjen tuki- ja perinnetyöllä vahvistetaan sotien kokeneiden veteraanisukupolven arvostusta, kansalaisten maanpuolustustahtoa ja tietoisuutta sotiemme merkityksestä (Suomen sotaveteraaniliiton toimintalinjaukset vuoteen 2025 s.a.)

4.2 Edunvalvonta

Järjestöt toimivat edelleen aktiivisesti sotaveteraanien edunvalvojina. Kotiin saatavien palvelujen turvaaminen, kuntoutusmäärärahat, veteraanien aseman turvaaminen sote-uudistuksessa, sekä erityisesti veteraanien puolisoitten ja leskien tilanne korostuvat toiminnassa. (Anttila & Juote 2019.)

Alla muutamia merkittäviä saavutuksia järjestöjen veteraanien edunvalvonnassa

- Eduskunta hyväksyi 2018 lain päivityksestä ”Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta (54/18.1.2019, Veteraanietuudet)”. Laki astui voimaan 1.11.2019, ja se moninkertaisti kotiin vietävien palveluiden tuen veteraania kohti.
- Vuonna 2019 valtion budjetista varattiin vammautumattomien veteraanien palveluihin enemmän varoja kuin aikaisemmin yhteensä, 77,9 miljoonaa euroa.
- Keväällä 2019 Rintamaveteraaniliitto ja Sotaveteraaniliitto kouluttivat yli 20 kunnassa Valtiokonttorin kanssa kuntien ja kuntayhtymien työntekijöitä uuden lain toimeenpanoon.
- Vuonna 2018 sotainvalidien laitoshoitoon oikeuttavaa prosenttirajaa laskettiin 20 %:sta 10 %:iin (laki astui voimaan 1.1.2019) ja sen ansiosta n. 600 sotainvalidia sai mahdollisuuden päästä jaksottaiseen tai pitkäaikaiseen laitoshoitoon.
- Järjestöt ovat vaikuttaneet kuntiin ja kuntayhtymiin, jotta ne hakisivat Valtiokonttorilta tarjottua lisärahoitusta veteraanien kuntoutukseen ja kotipalveluihin. Tämän ansiosta Valtiokonttorille tuli kunnilta vuonna 2018 20 miljoonan euron lisähakemukset veteraanien palveluihin verraten edellisen vuoden 12 miljoonan lisähakemukseen. (Anttila & Juote 2019.)

4.3 Veteraanijärjestöjen ehdotukset hallitusohjelmaan 2024

Veteraanijärjestöt ovat esittäneet Valtioneuvoston asettamalle Rintamaveteraaniasiain neuvottelukunnalle tavoitteita veteraanien aseman parantamiseksi sekä veteraani- ja perinnejärjestöjen toiminnan turvaamiseksi. Esityksessä on ehdotettu rintamalisän korotusta 200 euroon kuukaudessa, mikä helpottaisi erityisesti pienituloisia veteraaneja selviytymään nousseista elinkustannuksista ja lääke- ja sairaanhoitokustannuksien omavastuista. Järjestöt mainitsevat että, korotuksen jälkeenkin veteraanien toimeentulo jäisi edelleen keskimäärin pienemmäksi kuin nuoremmilla eläkeläisillä.

Esityksessä on vaadittu palauttamaan sotainvalidien aviopuolisoiden ja leskien kuntoutusmääräraha vuoden 2021 tasolle eli 2,08 miljoonaan euroon ja kuntoutuksen laajentamista madalluttamalla kuntoutukseen oikeuttavaa haastaste luokitusta. Lisäksi järjestöt esittävät, että talousarvioon on lisättävä viisi miljoonaa euroa veteraanien puolisoitten ja leskien kuntoutusta varten. Järjestöt kertovat, että vastaavaa määrärahaa veteraanien puolisoille ei ole, veteraanien puolisoille kuntoutus on mahdollista vain veteraanin kanssa yhdessä. Leskellä ei ole oikeutta kuntoutukseen. (Sotainvalidien Veljesliitto 2023.)

4.4 Sotaveteraaniliiton ja -piirien avustukset vuonna 2023

Pienituloinen, ylimääräistä rintamalisää saava, Sotaveteraaniliiton jäsenyhdistykseen, Rintamaveteraaniliiton osastoon tai Sotainvalidien Veljesliittoon kuuluva veteraani, hänen puolisonsa tai veteraanin leski voivat hakea taloudellista avustusta Sotaveteraaniliiton kautta. Vuonna 2023 tuloraja on 1 500 euroa kuukaudessa. Hakemuksessa on oltava mukana verotodistus tai Kelan todistus ylimääräisestä rintamalisästä sekä kuitit kuluista, joihin avustusta haetaan. Avustuksia myönnetään lääkeli- ja hoito kulujen omavastuuosuuksiin, apuvälineisiin ja kotona asumista tukeviin kodin muutostöihin. Avustuksen suuruus on 100–800 euroa, riippuen kulujen kustannuksista. (Veteraanien tuet ja etuudet s.a.) Kallistuneisiin energiakustannuksiin on mahdollista saada 100–800 euron avustusta. Avustukset rahoitetaan Sotaveteraaniliiton perinne- ja tukisäätiön, Turvallisuuden tuki, Eileen Starckjohann ja Thelma Starckjohann-Bruun säätiön ja Kaatuneiden Muistosäätiön sekä ME-säätiön myöntämistä varoista tai veteraanikeräyksen tuotosta. (Seppälä 2023.)

4.5 Ylimääräinen kuntoutus

Kaatuneiden Muistosäätiön myöntämistä varoista on mahdollisuus hakea ylimääräistä kuntoutusta. Kuntoutus on tarkoitettu Sotaveteraaniliiton jäsenyhdistykseen osastoon kuuluvalla veteraanilla, hänen puolisolleen tai veteraanin leskelle. Tunnuksen omaava veteraani voi hakea ylimääräistä kuntoutusta, kun Valtiokonttorin myöntämä kuntoutus on kokonaisuudessaan käytetty ja tarvetta kuntoutukseen on vielä olemassa, esim. pitkäaikaisen vuodelevon tai leikkauksen jälkeen. Tuloraja hakijalla on 1 500 euroa kuukaudessa.

Kuntoutukseen ei ole varsinaista hakemusta, koska jakso räätälöidään kunkin kuntoutujan ja kuntoutuspaikan kesken. Se voi olla laitos- tai avokuntoutusta. Laitoskuntoutusjakson pituus on viisi vuorokautta ja avokuntoutuksen käyntimäärä on kymmenen kertaa. (Seppälä 2023.)

4.6 Hetki yhdessä

Sotaveteraaniliitto toteutti yhdessä Kaatuneiden Muistosäätiön kanssa vuonna 2022 kunto- ja virkistyslomia vähävaraisille tunnuksen omaavien veteraanien leskille ja omaishoitajina toimiville puolisoille, joilla ei muuten olisi ollut kuntoutusoikeutta. Kunto- ja virkistys lomille haetaan eri piirien kautta ja on tarkoitettu Sotaveteraaniliiton jäsenille. Lomat sisältävät täysihoidon, majoituksen sekä monipuolisen ohjelman. Osallistuminen on maksutonta. Hetki yhdessä loma toteutui vuonna 2023 Karstulassa. (Seppälä 2023.)

4.7 Tammenlehvän perinneliitto

Tammenlehvän Perinneliiton tarkoituksena on ylläpitää ja vaalia Suomen vuosina 1939–1945 käymien sotien ja niiden veteraanien perinteitä. Liiton tavoitteena on löytää veteraaniperinteen, jotka suomalaisen yhteiskunnan kannalta ovat tärkeitä ja muistettavia vuosikymmenienkin kuluttua ja löytää perinteelle jatkuvuutta. Toiminnan painopiste on valtakunnallisesti merkittävän perinneaineiston ja veteraanisukupolven arvojen vaalimisessa. Tammenlehvän Perinneliitto perustettiin 24.4.2003. Liiton perustajajäseniä olivat Sotainvalidien Veljesliitto, Suomen Sotaveteraaniliitto, Rintamaveteraaniliitto ja Rintamanaisten Liitto. Liiton jäseniä on tällä hetkellä 23 veteraani-, maanpuolustus- ja perinneyötä tekevää yhteisöä. (Keitä olemme? s.a.) Toiminnan tavoite vuoteen 2030 mennessä on olla valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti tunnettu, tunnustettu ja arvostettu Tammenlehvän sukupolven perinne- ja tukityön toimija. (Strategia s.a.)

5 OHJAAVAT LAIT

Vuonna 2015 huhtikuussa astui voimaan uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Sosiaalihuoltolaissa on säädetty sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin

edistämisestä, sekä muista sosiaalihuollon kunnallisista tehtävistä ja palveluista ja niiden toteuttamisesta. Laki koskettaa kaikkia asiakkaita vasta syntyneestä ikäihmiseen. Lain tehtävänä on varmistaa ihmisten peruspalveluja ja alentaa korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Tarkoituksena on henkilön tarvitsemien tarpeiden mukaan järjestää sosiaalipalveluita matalalla kynnyksellä muiden peruspalvelujen yhteydessä. Laki velvoittaa, että hyvinvointialueet ja Helsinki varaavat tarvittavat rahat palvelujen toteuttamiseen. Lisäksi kuntalaisille kerrotaan selkeästi, mihin heillä on oikeus ja mistä palveluja sekä apua voi hakea. Sosiaalihuollolla ja sen työntekijöillä on merkittävä tehtävä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämisessä. Lain yhtenä tavoitteena on tarpeenmukaisen, riittävien ja laadukkaiden sosiaalipalvelujen saaminen yhdenmukaisin perustein.

Perustuslain 19 §:n 1 momentti vaatii, että henkilöllä, joka ei kykene saavuttamaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa ja suojaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Toimintakyvyllä tarkoitetaan laissa sekä sosiaalista että fyysistä toimintakykyä. Sosiaalinen toimintakyky ja sen tukeminen on keskeinen sosiaalihuollon tavoite. Sosiaaliseen toimintakykyyn liittyy kyky olla ja toimia tilanteissa, joissa on tai joihin liittyy muita ihmisiä.

Asiakaslähtöisyys on merkittävässä asemassa lain valmistelua määrittäneistä periaatteista. Asiakaslähtöisyydessä on kyse sosiaalihuollon toiminnan arvo-perustasta, jonka mukaan jokainen henkilö kohdataan yksilönä. Asiakaslähtöisyydessä tärkeä ominaisuus on, ettei palveluja tuoteta ainoastaan organisaatiolle, vaan juuri asiakkaan tarpeisiin mahdollisimman sopiviksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Eri lakien soveltamisesta on käytännön työssä aiheutunut erilaisia tulkintaongelmia. Mietittäessä mikä lainsäädännös tulisi sovellettavaksi, on aina valittava se lainsäädännös, joka parhaiten kohdistuu asiakkaan eduksi. Periaatetta on sovitettava silloin, kun sama sosiaalipalvelu voitaisiin myöntää kahden eri lainsäädännön perusteella tai asiakkaan kohtelusta on erilaisia säännöksiä.

Laissa asetettu sääntö käsittelee myös tilanteita, joissa on kyse valinnasta sosiaali- ja terveyspalvelun kesken. Tällöin arvioinnissa on huomioitava molemmat, sekä hoito, että tuen tarve. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Sosiaalihuoltolaissa on monia säännöksiä, joilla pyritään varmistamaan, että haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat saavat tarpeeksi tukea sekä heille saataisiin kohdistettua heidän tarvitsemansa palvelut.

Sosiaalihuoltolaissa erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä on suurempia haasteita sosiaali- ja terveyspalvelujen hakemisessa, tällöin omatyöntekijänä on sosiaalityöntekijä. Erityisen tuen tarpeessa oleva henkilö ei pysty itse hakemaan tarvitsemaansa tukea ja palveluita tai avun saaminen on vaarassa estyä ymmärryksen puutteesta. Palvelutarpeen arvioinnissa tulee arvioida mahdollista erityisen tuen tarvetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (28.12.2012/980) 3 §:n 2 kohdassa iäkäs henkilö on määritelty henkilöksi, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen takia. Korkeaan ikään liittyvä tuen tarve ei yksinään riitä sosiaalihuoltolaissa erityisen tuen saamiseen. Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta säädetään vanhuspalvelulaissa. Kuitenkin jos sosiaalihuoltolain 3 §:n edellytykset täyttyvät, voi ikääntynyt henkilö tietyissä tilanteissa olla erityistä tukea tarvitseva henkilö.

Veteraanien palvelut perustuvat palvelutarpeen arviointiin. Veteraani tai hänen muu lähipiiristä oleva henkilö hakee tarvittavan tuen alueensa sosiaalipalveluiden kautta. Kunnilla on yleensä oma viranomaisen veteraaneille, joka auttaa veteraania ja hänen läheisiään kyseisissä asioissa. Veteraanin tulot tai omaisuus ei vaikuta palvelujen saantiin, vaan hoidon ja tuen tarve on ratkaiseva. (Valtiokonttori 2019a.)

Omatyöntekijän on sosiaalihuoltolain 42 § mukaan oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö. Erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on sosiaalihuoltolain 42 § mukaan oltava sosiaalityöntekijä. Omatyöntekijällä on oltava riittävä osaaminen tunnistaa henkilön avun ja tuen tarpeet muuttuvissa tilanteissa. Sosiaalihuoltolain 42 § mukaan omatyöntekijän tehtävänä on koordinoita sosiaalihuollon kokonaisuutta ja edistää palveluiden

järjestämistä palvelutarpeen arviointiin nojaten. Juurikkalan (2022) mukaan omatyöntekijä tukee asiakasta asiakassuunnitelmaan laadittujen tavoitteiden saavuttamisessa kannustaen asiakasta käyttämään omia voimavarojaan. Omatyöntekijä seuraa palveluiden ja tukitoimien riittävyttä ja vaikuttavuutta asiakkaan tuen tarpeisiin. Omatyöntekijän rooli vaihtelee asiakkaan tarpeen mukaan. Jos enemmän tuen tarvetta, on rooli merkityksellisempi. Niskanen (2022) toteaa että, omatyöntekijän ja asiakkaan suhteessa tärkeitä asioita ovat valmius, motivaatio, jatkuvuus, sitoutuminen, avoimuus, välittäminen, luottamus, ymmärtäminen sekä epävarmuuden sietäminen.

Alla listattuna veteraaneja koskettavia lakia ja asetuksia.

- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 28.12.2012/980
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380
- Laki omaishoidon tuesta 2.12.2005/937
- Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta 23.12.1988/1184
- Laki eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta 28.11.1997/1039
- Asetus rintamatunnuksesta 25.3.1988/256
- Asetus rintamaveteraanien kuntoutuksesta 1348/1988.
- Terveystalvveluolaki 30.12.2010/1326
- Rintamasotilaseläkelaki 28.1.1977/119
- Sotilasvammalaki 28.5.1948/404
- Hautaustoimilaki 6.6.2003/457
- Hallintolaki 6.6.2003/434

6 VETERAANIN KOTONA ASUMISTA TUKEVAT PALVELUT JA KUNTOUTUS

Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut tulivat lakisäateisiksi 1.11.2019 alkaen. Lakimuutoksen jälkeen rintamaveteraanien ja sotainvalidiin kotiin tuotavat palvelut ovat sisällöltään yhdenvertaiset. (Valtiokonttori 2019a.)

Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut perustuvat lakiin rintamaveteraanien kuntoutuksesta (1184/1988) ja lakiin rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta (54/2019) sekä asetukseen rintama-

veteraanien kuntoutuksesta (1348/1988). Rintamaveteraanien ja sotainvalidi-
dien kotona asumista tukevat palvelut ovat samalla tasolla, mutta perustuvat
eri lakeihin. Sotainvalidien palvelut perustuvat sotilasvammalakiin (404/1948).

Kotona asumista tukeviin palveluihin on oikeutettu Suomessa asuva vete-
raani, joka on osallistunut vuosien 1939–1945 sotiin, jolla on rintamasotilas-
tunnus, rintamapalvelustunnus tai rintamatunnus. Miinanraivaajilla ei ole oi-
keutta näihin palveluihin, koska heillä ei ole edellä mainittua tunnusta. Kotona
asumista tukevien palveluiden tavoitteena on tukea kokonaisvaltaisesti vete-
raanin kotona pärjäämistä. Määräraha on tarkoitettu mahdollistamaan itsenäi-
nen asuminen kotiin tuotavien palveluiden turvin ja niistä aiheutuien kustan-
nusten maksamiseen. (Valtiokonttori 2022a.)

Hyvinvointialueet ja Helsinki järjestävät kotona asumista tukevat palvelut
asukkailleen. Ne voivat järjestää palvelut itse tai ostaa palvelun valitsemaltaan
palveluntuottajalta. Palvelut voi järjestää myös palvelusetelillä, mutta silloin
veteraanin tulee kyetä löytämään itse tai omaistensa turvin sopiva palvelun-
tuottaja. Myös palvelutalossa, tehostetussa palveluasumisessa, perhehoi-
dossa ja ryhmäkodissa asuva veteraani voi saada kotona asumista tukevia
palveluita. Vuokra-, sähkö- ja vesimaksut sekä lääkkeet eivät kuulu korvatta-
viin menoihin eikä intervallihoidon kustannuksia korvata rintamaveteraanin
palveluna. Mikäli veteraanille on myönnetty tehostetun palveluasumisen
paikka, eikä paikkaa ole osoittaa, voidaan odotusajan hoito korvata esimer-
kiksi terveyskeskuksen vuodeosastolla. (Valtiokonttori 2019b.)

Alueet voi tarkistaa rintamalisän saajien nimet ja henkilötunnukset Kansanelä-
kelaitoksen Etuustietopalvelu Kelmusta. Tämä tehostaa veteraanien tiedotta-
mista kotona asuvien rintamaveteraanien palveluista sekä palveluihin pääse-
mistä. (Valtiokonttori 2022a.)

Valtiokonttorin kuva (7) kertoo vuoden 2022 tilastoja palvelulajeista ja määrästä.

Palvelulaji	Henkilöitä	Kertaa	Yhteensä
Kotiapu- ja kotisairaanhoito	4 002	1 109 242	59 206 834,21
Muut palvelut	4 726	309 775	32 627 787,98
Ateriapalvelut	2 665	593 211	8 059 326,46
Tuettu kotona kuntoutuminen	539	18 074	1 083 279,13
Omaishoidon tuki	197	8 232	1 053 715,14
Päivätoiminta	753	9 389	704 307,70
Yhteensä	12 882	2 047 924	102 735 252,62

Kuva 7. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/määrärahojen käyttö 2022 (Valtiokonttori 2023a)

6.1 Kotipalvelu ja kotihoito

Kotiin tuotaviin palveluihin kuuluu sosiaalihuoltolain 19§ mukainen kotipalvelu tai kotihoito. Kotipalvelu on mm. hoivaa ja huolenpitoa, toimintakyvyn tukemista, asiointiapua sekä muita päivittäiseen elämään liittyvien asioiden ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Kotihoito on kokonaisuus sosiaalihuoltolain 19§ kotipalvelusta ja terveydenhuoltolain 25§ mukaisesta kotisairaanhoidosta.

Kotihoitoa voi saada ympärivuorokauden. Kotihoidon päivittäisten kustannusten tulee jäädä alle laitoksessa annettavan ympärivuorokautisen hoidon keskimääräisen hinnan eli 250 euroa päivässä. Veteraani voi saada myös saattohoidon kotiinsa. Saattohoidon kustannuksille ei ole hintarajaa mutta, sairaalassa annettua saattohoitoa ei korvata. (Valtiokonttori 2022a.)

Sosiaalihuoltolain 19§ tukipalveluina kuuluvia palveluita ovat ateria-, vaatehuolto- asiointi-, ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä lisäävä palvelu. Veteraanien kohdalla tukipalveluihin voi kuulua esimerkiksi lumityöt ja

nurmen leikkuu. Sosiaalista kanssakäymistä lisääviä palveluja voivat olla esimerkiksi erilaiset virkistyspäivät tai tilaisuudet, joiden järjestäjänä on kunta, seurakunta tai veteraanijärjestöt. (Valtiokonttori 2022a.)

6.2 Ateriapalvelut

THL:n (2018) mukaan ikäihmisten ravitsemukselliset haasteet ovat yhteydessä sairauksiin ja heikentyneeseen toimintakykyyn. Usein muistisairaiden ravitsemustila on huono ja energiansaanti liian vähäistä. Terveellisellä ja monipuolisella ruoalla on mahdollista turvata elimistön vaatimat tarpeet, varautua stressi- ja sairaustilanteisiin, ehkäistä tai siirtää sairauksien puhkeamista ja saada iloa arkeen.

Alueet voivat tarjota iäkkäille aterian mm. seniorikeskuksissa, palvelutaloissa, päivätoiminnassa tai tuomalla sen kotiin nautittavaksi. Ateriapalveluiden merkitys korostuu ikääntyneiden ravinnonsaannissa. Veteraanille ateriapalvelu voi tulla alueen omasta palvelusta, yksityiseltä palveluntuottajalta tai lounassetelinä. Lounassetelin käyttö edellyttää, että veteraani pystyy itse hankkimaan ateriapalvelun. Ateriapalveluun kuuluu tarvittavat ateriat ja välipalakassi. (Valtiokonttori 2022a.)

THL nostaa esille, että vuonna 2018 yksin asuvista miehistä ateriapalveluita käytti yli 20 %, naisista taas 17 %. Terveytensä hyväksi tuntevat eivät juuri käytä ateriapalveluita. Suomen kasvavalle ikääntyneiden joukolle suunnattuja ateriapalveluita tulisi kehittää niin, että ne tukevat paremmin kotona asumista. Palveluja pohdittaessa on otettava huomioon ruoan laadun rinnalla ruokailun psykososiaalinen tärkeys ja kulttuuriset merkitykset. (THL 2018.)

6.3 Liikkumista tukevat palvelut

Sosiaalihuoltolain 23. §:n mukaan esteetön ja toimiva julkinen joukkoliikenne sekä kutsu- ja palveluliikenne ovat ensisijaiset tavat järjestää kaikille soveltuva liikkuminen. Liikkumista tukevat palvelut mahdollistavat ikäihmisen kotona asumisen, edistävät ja säilyttävät toimintakykyä, selviytymistä arjessa sekä lisää sosiaalista vuorovaikutusta.

Liikkumista tukevia palveluita järjestetään henkilöille, jotka eivät pysty käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun toimintavajeen vuoksi ja jotka tarvitsevat palvelua asioimiseen tai muuhun päivittäiseen elämään kuuluvan tarpeen vuoksi. Veteraaneille kuljetuspalvelun tulee olla ilmaista ja matkan tilaaminen ei saa maksaa enempää kuin paikallispuhelumaksu. Jos rintamaveteraani tarvitsee saattajaa asiointi- tai virkistysmatkoilla, niin saattajan matkakulut korvataan. Myös veteraanien puolesta asiointi tulee korvata. Veteraanille tulee myöntää matkoja tarpeellinen määrä, eli matkojen määrää ei ole rajattu. Matkat voi suuntautua oman kunnan lisäksi myös naapuri kuntiin. Terveystuon matkakustannukset puolestaan kuuluvat sairausvakuutuslain piiriin, joten niitä ei korvata, eikä vammaispalvelulakiin perustuvaa kuljetuspalvelua tai henkilökohtaisen avustajan käytöstä aiheutuvia kustannuksia. (Valtiokonttori 2022a.)

6.4 Päivätoiminta

Päivätoiminta on ennaltaehkäisevää ja toimintakykyä tukevaa toimintaa ikäihmisille. Päivätoiminnan tarkoituksena on tukea kotona asumista ja ylläpitää jaksamista sekä toimintakyvyn eri alueita. Päivätoiminta tarjoaa mielekkyyttä sekä merkityksellisyyden kokemuksia ikäihmisten arkeen. Päivätoiminnassa korostuu vertaistuen merkitys. Päivätoiminta edistää veteraanin kotona selviytymistä ja se korvataan määrärahoista. Toimintaan voi kuulua viriketoimintaa, kahvit, ruokailut ja kuljetukset kodista päiväkeskukseen ja takaisin. Jos veteraani tarvitsee saattajaa, myös hänen matkakulunsa korvataan. (Valtiokonttori 2022a.)

6.5 Apuvälinepalvelut

Apuvälinepalveluiden tehtävänä on tukea ja säilyttää toimintakykyä sekä arjen toiminnoista suoriutumista. Apuvälinelainaamosta lainataan liikkumisen ja päivittäisten toimintojen perusapuvälineitä kuten kyynärsauvat, kävelykepit, rullaattorit, suihkutuolit, sängynjalankorokkeet sekä pyörätuolit. Apuvälineen tarpeen voi todeta itse asiakas tai sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen esim. lääkäri, fysioterapeutti. Apuvälinelainaamossa tehdään tarkempi arvio

apuvälinetarpeesta, valitaan soveltuvat apuvälineet ja avustetaan apuvälineiden käytössä. Lainaamossa myös huolletaan luovutetut apuvälineet. Palvelu on maksutonta. (Helsingin kaupunki 2023.)

Veteraanin tarvitsemat terveydenhuoltolain 29 § mukaiset lääketieteellisin perustein hankittavat apuvälineet, sekä veteraanin tarvitsema turvapuhelinpalvelun kustannukset korvataan määrärahoista. Veteraanin kotiin voi saada pieniä kodin muutostöitä kotona asumisen tukemiseksi (Valtiokonttori 2022a).

6.6 Omaishoidontuki

Omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) mukainen omaishoidon tuki korvataan kunnalle siitä aiheutuneiden todellisten kustannusten mukaan. Veteraanille omaishoidon tuen palvelut ovat ilmaisia. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavalle annettavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, omaishoitajan vapaapäivistä ja omaishoitoa tukevista palveluista, myös omaishoitajan eläke- ja tapaturmavakuutusmaksut korvataan määrärahoista. Viranomaiset ja omaishoitaja laativat omaishoidon tuesta sopimuksen. Omaishoidon tuesta päätettäessä on mietittävä hoidon tarvetta, sitovuutta ja vaativuutta, joiden mukaan hoitopalkkio määräytyy. Veteraanin hoitokulut omaishoitajan lakisääteisen loman aikana korvataan myös. Hoito voidaan järjestää kotona, palveluasumisyksikössä tai laitoksessa kunnan päättämällä tavalla.

Omaishoitajan ylimääräiset vapaapäivät eivät kuulu korvattaviin kustannuksiin. Omaishoidon vuoksi veteraanin muita palveluja ei tule vähentää, eikä omaishoitajan palkkiota tule vähentää näiden palvelujen takia. Siivouspalveluja voidaan myöntää määrärahoista, mikäli omaishoitaja on itsekin jo vanhuspalvelulain piirissä. (Valtiokonttori 2022a.)

6.7 Tuettu kotona kuntoutuminen

Veteraani voi saada tuettua kotona kuntoutumista kuntoutuksena tai kotona asumista tukevana palveluna. Veteraanin tarpeitten mukaan on määriteltävä, maksetaanko kuntoutus kuntoutusmäärärahasta vai kotona asumista tukevista määrärahoista. Vaikuttava asia on myös toteuttaako kuntoutuksen sosiaali- vai terveydenhuolto. Mikäli veteraani ei jaksakaan enää lähteä kodin ulkopuolelle, on suositeltavaa järjestää kuntoutus tuettuna kotona kuntoutumisena. Tuettu

kotona kuntoutuminen on ennaltaehkäisevää, toimintakykyä tukevaa ja ylläpitää kotona pärjäämistä. Toimintakyvyn arviointi tulisi toteuttaa veteraanin asuinpaikassa, näin päivittäisten toimintojen haasteet tulevat paremmin esille. Arvioinnissa on mukana moniammatillinen tiimi, veteraani sekä mahdollisesti lähiomainen. Kotona tapahtuvan kuntoutuksen tulisi olla kokonaisvaltaista ja veteraanin tarpeiden sekä yhdessä tehtyjen tavoitteiden mukaista. On tärkeää, että kuntoutus- ja palvelusuunnitelmassa on yhdistetty kuntoutus sekä kotona asumista tukevat palvelut. Tuettu kotona kuntoutuminen voi olla lihasvoima- ja tasapainoharjoittelun lisäksi esimerkiksi ulkoilua, yhdessä tapahtuvaa ruoanlaittoa tai leipomista tai lehden lukua. (Valtiokonttori 2022b.)

6.8 Muut palvelut

Veteraaneille kuuluvia muita palveluita ovat turvapuhelinpalvelut, apteekissa tapahtuva lääkkeiden annosjakelu sekä asiointi-, kauppa-, ja saattajapalvelut. Alla olevassa taulukossa (1) on vielä eriteltynä, mitä palveluita korvataan ja mitä ei korvata veteraanien kotona asumista tukevien palveluiden määrärahoista. (Valtiokonttori 2022a.)

Kotona asumista tukevat palvelut

Palvelut	Korvataan	Ei korvata
Ateriapalvelut	Ateriapalvelut, lounassetelit, ostosten kuljetus	Ruokaostokset
Kotipalvelut- ja kotihoito	Kylvetys-, siivous-, vaatehuoltopalvelut, kotisairaanhoido, jalkahoito, saattohoito kotona	Lakanoiden, pyyhkeiden ym. ostaminen, kauneudenhoitopalvelut, fysikaalinen hoito, hieronta (avokuntoutus), lääkkeet, saattohoito laitoksessa, hallintokulut
Pihatyöt	Nurmikon leikkuut, lumityöt, rännien puhdistus, puiden pilkkominen (ainut lämmitysmuoto)	Pihan ja puutarhan kunnostustyöt, ei tarvitse
Apuvälineet	Tukikaiteiden asentaminen, luiskat portaisiin, kynnysten poistot	Silmälasit, hammashoito, suuhygienistin käynnit, kuulokojeet ja muut näihin verrattavat apuvälineet. Porraskäytäviin asennettavat istumahissit. Kuntien

		apuvälinevuokraamosta saatavat apuvälineet
Kuljetuspalvelut	Asioinnilla käynnit	Terveystieteiden tutkimuskeskukseen liittyvät matkakulut, jotka KELA korvaa. Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut
Muut palvelut	Turvapuhelimet, apteekissa tapahtuva lääkkeiden annosjakelu, asiointi-, kauppa-, saattajapalvelut	Asunnon remontit ja muutostyöt. Asunnon sisä- ja ulkomaalaukset, vuokra, sähkö- ja vesilaskut, jätekaivon tyhjennys. Isompiin asunnon muutostöihin voi hakea avustusta ARA:sta.
Virkistysretket	Kuljetukset, ruoka- ja kahvitarjoilut, saattajien matkakulut	Saattajien ruokailukustannukset
Omaishoidon tuki	Omaishoitajan palkkiot, eläke- ja tapaturmavakuutusmaksut, veteraanin hoito omaishoitajan loman aikana.	Omaishoitajan ylimääräiset vapaapäivät.
Tuettu kotona kuntoutuminen	Lehtien luku, kotiaskareiden tekeminen. Ulkoilu ja muu fyysistä toimintakykyä ylläpitävä toiminta. Toiminnan tulee olla suunnitelmallista ja tapahtua yhdessä kotihoidon tms. työntekijän kanssa.	Ruokaostokset, lehdet tai muut näihin verrattavat ostokset.

Taulukko 1. Kotona asumista tukevat palvelut. (Valtiokonttori 2022a)

6.9 Veteraanien kuntoutus

Rintamaveteraanien kuntoutus perustuu lakiin rintamaveteraanien kuntoutuksesta (1184/1988) ja asetukseen rintamaveteraanien kuntoutuksesta (1348/1988). Valtio myöntää vuosittain rintamaveteraanien kuntoutukseen määrärahan, jolla kuntien/kuntayhtymien on määrä järjestää oman kuntansa rintamaveteraaneille kuntoutusta. (Valtiokonttori 2022b.)

Kuntoutukseen on oikeutettu Suomessa asuva, vuosien 1939–1945 sotiin osallistunut veteraani, jolla on rintamasotilastunnus, rintamapalvelustunnus tai rintamatunnus. Veteraanin aviopuoliso voi osallistua laitospalvelukseen samaan aikaan veteraanin kanssa. Aviopuoliso voi osallistua myös päivä kuntoutukseen yhdessä veteraanin kanssa. On kuitenkin selvítettävä ensin, onko veteraanilla oikeus saada vahingon tai ammattitaudin perusteella kuntoutusta

sotilasvammalain (404/1948), liikennevakuutuslain (460/2016), työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) tai näitä vastaavan aikaisemman lain nojalla. Hyvinvointialueet ja Helsinki voivat tarkastaa tiedot Kelan Etuustietopalvelu Kelmusta. Alueet voivat hyödyntää tietoa tiedottamalla kuntoutuksen piiriin pääsemisestä. (Valtiokonttori 2022b.)

Alla olevassa kuvassa (8) on kuntoutusmäärärahoista vuodelta 2022.

Jaettu kuntoutusmääräraha € vuonna 2022 (3 300,33 €/rintamaveteraani)	13 000 000,00
Lisämääräraha € (6 kuntaa)	87 900,00
Määrärahat yhteensä €	13 087 900,00
Käytetty määrärahaa yhteensä €	7 600 914,53
Palautettu määräraha €	5 486 985,47
Rintamaveteraanien lukumäärä 1.1.2022	3 939

Kuva 8. Rintamaveteraanien kuntoutuksen määräraha vuonna 2022 (Valtiokonttori 2023b)

Valtiokonttorin (2023b) listaamia syitä veteraanien kuntoutuksen määrärahojen palautuksiin vuonna 2022 on olleet veteraanien määrän huomattava väheneminen sekä toimintakyvyn heikkeneminen niin, ettei enää samanlailla jaksaa käyttää laituskuntoutusta. Laituskuntoutus on voinut jäädä myös kesken, tai veteraani on kieltäytynyt osallistumasta varattuun kuntoutukseen, tai tullut toisiin ajatuksiin. Koronapandemia on osaltaan vaikuttanut kuntoutuksen järjestämiseen.

Alla olevasta kuvasta (9) voi nähdä, että laituskuntoutuksen määrä on vähäinen, kun 3939 veteraanista vain 400 on osallistunut laituskuntoutukseen. Avokuntoutusta ei kaikki saa, vaikka se olisi kevyempi vaihtoehto laitos- tai päivä-kuntoutus. Päiväkuntoutuksen osalta pieni osallistujamäärä on ymmärrettävää etäisyyden vuoksi.

Kuntoutuslaji	Käytetty €	Henkilöiden lukumäärä	Hoitopäivien/-kertojen lukumäärä
Rintamaveteraanien laituskuntoutus	1 754 594	400	5 989
Aviopoulison laituskuntoutus	120 133	39	477
Avokuntoutus	5 496 511	2 719	66 867
Päiväkuntoutus, rintamaveteraanit ja puoliset	229 676	160	1 681

Kuva 9. Rintamaveteraanien kuntoutusjaksot ja hoitopäivien/-kertojen lukumäärät vuonna 2022 (Valtiokonttori 2023b)

Valtionkonttorin hyvinvointialueille tarkoitetussa ohjekirjeessä painotetaan, että hyvinvointialueet olisivat aktiivisesti yhteydessä veteraaneihin ja tarjoavat heidän tarpeensa mukaiset kuntoutukset, jotta kuntoutukseen tarkoitettu määräraha tulee tehokkaasti ja täysimääräisesti käytetyksi veteraanien hyväksi. (Valtiokonttori 2022b.)

Laitoskuntoutusta seuraavasti:	
Laitoskuntoutus (toimintakykyluokka III)	enintään 10 vuorokautta kalenterivuodessa
Laitoskuntoutus rintamaveteraanille, jolla on vamma tai sairaus, mikä aiheuttaa toimintakyvyn häiriöitä (toimintakykyluokka I tai II)	2–4 viikkoa kalenterivuodessa, jos on kuntoutuksen tavoitteiden kannalta perusteltua

Taulukko 2. Laitoskuntoutus (Valtiokonttori 2022b)

Veteraanin ja aviopuolison laitoskuntoutus seuraavasti:	
Toimintakykyluokkaan III kuuluvan rintamaveteraanin aviopuoliso	samassa kuntoutus- ja hoitolaitoksessa veteraanin kanssa enintään 10 vuorokautta.
Toimintakykyluokkaan I tai II kuuluvan rintamaveteraanin aviopuoliso:	samassa kuntoutus- ja hoitolaitoksessa, veteraanin kanssa enintään 14 vuorokautta.

Taulukko 3. Rintamaveteraanin ja aviopuolison laitoskuntoutus (Valtiokonttori 2022b)

Aviopuolison osallistuminen laitoskuntoutukseen ei saa olla pidempi kuin veteraanin laitoskuntoutusjakso. Aviopuolison osallistuminen kuntoutukseen vähentää kuntoutusjakson pituutta. Aviopuolison osallistuminen päivä kuntoutukseen ei saa olla pidempi kuin veteraanin päivä kuntoutusjakso. (Valtiokonttori 2022b.)

Päiväkuntoutusta seuraavasti:	
Päiväkuntoutusta III-toimintakykyluokan rintamaveteraanille ja aviopuolisolle:	enintään 10 päivää kalenterivuodessa
Päiväkuntoutusta I- ja II-toimintakykyluokan rintamaveteraanille ja aviopuolisolle:	enintään 20 päivää kalenterivuodessa.

Taulukko 4. Päiväkuntoutus (Valtiokonttori 2022b)

Avokuntoutusta seuraavasti:	
Avokuntoutusta III-toimintakykyluokan rintamaveteraanille	enintään 20 päivää kalenterivuodessa
Avokuntoutusta I- ja II-toimintakykyluokan rintamaveteraanille	enintään 30 päivää kalenterivuodessa

Taulukko 5. Avokuntoutus (Valtiokonttori 2022b)

Avokuntoutus palveluna on vain veteraaneille tarkoitettu. (Valtiokonttori 2022b.)

6.10 Aviopuolison tai lesken oikeudet

Veteraanit (2023) mukaan veteraanien leskiä ja puolisoita on vielä 8 000 henkilöä. Veteraanin leski on ollut avioliitossa rintamasotilastunnuksen tai rintamatunnuksen omaavan miehen tai rintamapalvelustunnuksen omaavan naisen kanssa, jonka puoliso on menehtynyt avioliiton aikana. Edellytyksenä on, että avioliitto on alkanut vähintään kolme vuotta ennen veteraanin kuolemaa, eikä leski ole avioitunut uudelleen. (Veteraanien tuet ja etuudet s.a.)

Veteraanin aviopuolisolla on oikeus kuntoutukseen. Pariskunnan yhteinen kuntoutusjakso edistää veteraanin kuntoutusta ja tukee veteraanin kotona pärjäämistä sekä vahvistaa aviopuolison voimavaroja. Arvion ja päätöksen yhteisen kuntoutusjakson tarpeesta tekee terveyskeskus tai kunnan viranomainen. Yhteinen kuntoutusjakso järjestyy, jos molemmat näin haluavat. Puolisolla on

oikeus osallistua yhdessä veteraanin kanssa laitos- tai päivä kuntoutukseen, mutta ei avokuntoutukseen. Puolison kuntoutusjakso ei voi olla veteraanin jaksosa pidempi. (Veteraanien tuet ja etuudet s.a.)

Veteraanin leskellä ei ole oikeutta kuntoutukseen, kuntoutusoikeus päättyy veteraanin kuollessa (Sotainvalidien Veljesliitto 2023).

Linnan (2018) mielestä itsenäisen Suomen kunniavelvollisuus olisi, että sota-aikana tukeneiden naisten asemaa parannetaan. Hän painottaa, että nämä naiset tarvitsevat yhteiskunnan tukea.

7 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kun aloimme valmistelemaan opinnäytetyötämme tammikuussa 2023 oli suunnitelmamme muuttunut suunnitteluseminaarista, mikä pidettiin loppuvuonna 2022. Suunnitelmamme muuttui, mihin olimme lopulta tyytyväisiä. Saimme annettua kohderyhmällemme veteraaneille suuremman roolin. Tahdomme herätellä Helsinkiä ja hyvinvointialueita muistuttamalla, että veteraaneja vielä on ja millaisiin palveluihin he ovat lain mukaan oikeutettuja.

Suurin muutos lopullisessa työssä on eri kuntien palvelujen vertailussa ja viranomaisten osallistuminen työhömmä. Alkuperäinen suunnitelma muun muassa sisälsi kuntien välistä vertailua palveluista ja niiden järjestämisestä sekä pohdintaa veteraanien asemasta sote-muutoksessa. Syy muutokselle oli viranomaisten haluttomuus vastata kyselyymme, minkä olimme työtämme varten suunnitelleet. Tutkimustamme varten kunnat olisivat vaatineet lisäksi oman tutkimusluvan meiltä sekä työn tilaajalta Sotaveteraaniliitolta.

Olemme säilyttäneet alkuperäisestä suunnitelmastamme työn taustaa, vaikka tavoitteet ja tarkoitus muuttuivat osittain. Merkityksellisin tavoitteemme on saada tietoa veteraanien kokemuksista heidän saamistaan palveluista ja niiden saatavuudesta, sekä herätellä ja lisätä tietoisuutta veteraanien erityisryhmänä olosta.

Muutos toi työhömmе enemmän mielenkiintoa, kun viranomaisten haastattelut vaihtuivat veteraanien haastatteluksi. Mielestämme työmme on nyt antoisampi, kun keskityimme kohderyhmään ja heidän kokemuksiinsa palveluista ja niiden järjestymisestä.

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Harjoittelun myötä Sotaveteraaniliitto tarjosi meille opinnäytetyön aihetta, johon tartuimme. Sotaveteraaniliitolle ei ole tehty aikaisemmin opinnäytetyötä. Veteraanit ryhmänä on ainutlaatuinen ja poistumassa, joten halusimme tehdä työn heille ja heidän kanssaan.

Olimme sähköpostitse yhteydessä Sotaveteraanipiirien toiminnanjohtajiin, joille kerroimme opinnäytetyöstä ja halusta haastatella veteraaneja tutkimukseen, mikä käsittelee veteraanien kokemuksia palveluista.

Annoimme heille tietoa tutkimuksesta ja haastattelun sisällöstä seuraavanlaisesti. Haastattelu tehtäisiin kasvotusten ja olisi sisällöltään teemahaastattelua, veteraanin tahdissa etenevää keskustelua. Kerroimme että, opinnäytetyö ei käsittele henkilötietoja ja työssä veteraanit esiintyvät iällä ja sukupuolella, eikä veteraanien terveystietoja käsitellä. Mainitsimme että, kerättyä aineistoa ei käytetä muuhun, kuin tämän työn tekemiseen ja kerätty aineisto tuhoaan asianmukaisesti. Vakuutimme että, opinnäytetyö toteutetaan hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Noudatamme rehellisyyttä, huolellisuutta sekä tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä arvioinnissa.

Sovimme itse sopivat ajat haastatteluille veteraanien kanssa, mutta pyysimme piirien toiminnanjohtajia kartoittamaan sopivat ja halukkaat veteraanit puolestamme, sillä he tuntevat veteraanit jo entuudestaan. Tahdoimme veteraaneille tunteen, että haastattelun tekijöihin voi luottaa. Saimme haastatteluun suostuvaisten veteraanien puhelinnumerot ja soitimme veteraaneille henkilökohtaisesti sopiaksemme haastatteluajat. Kerroimme veteraaneille itse työn tarkoituksen ja tavoitteet sekä kerroimme että, osallistuminen on vapaaehtoista. Kaikki veteraanit halusivat tavata kasvokkain ja toivottivat lämpimästi tervetulleiksi koteihinsa. Kaksi veteraania tapasimme veteraanien ja sotainvalidien

joulujuhlassa. Veteraanit olivat hyvin mielissään haastattelusta. Haastatteluihin kului aikaa kahdesta neljään tuntiin.

Veteraanit intoutuivat muistelemaan lapsuuttaan, sota-aikaa, ennen sotaa ja sodan jälkeistä lamaa, opiskeluitaan, työvuosiaan sekä perheen perustamista ja harrastuksiaan. Kohtaamiset ja heidän historiansa olivat erittäin mieleenpainuvia ja arvokkaita. Haluamme tuoda työssämme julki yksittäisten veteraanien tarinoita, joista saa henkilökohtaisen kuvan kuinka ainutlaatuisten ja arvokkaiden sotiemme veteraanien kanssa saimme viettää aikaa opinnäytetyömme ansiosta.

8.1 Aineistonkeruumenetelmä

Tiedonhankinnan menetelmänä päädyimme käyttämään teemahaastattelua, jossa mahdollistimme veteraanien oman kerronnan. Katsoimme teemahaastattelun sopivimmaksi aineistonkeruumenetelmäksi tähän tutkimukseen.

Tässä opinnäytetyössä haastattelimme yhdeksää sotiemme veteraania. Heitä haastattelimme teemahaastattelulomakkeen kysymyksillä, jotka olimme etukäteen laatineet. (Liite 1.)

Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliltä, jossa haastattelu etenee ennalta suunnitellun teeman mukaan. Teemahaastattelussa aihepiiri on kaikille haastateltaville sama, mutta etenee yksilöllisesti. Teemahaastattelussa huomioidaan ihmisen tulkinnat ja vapaalle puheelle annetaan tilaa. Teemahaastattelussa perehdytään huolellisesti aihepiiriin ja haastateltavien tilanteeseen. Haastattelijalla on mukanaan muistiinpanot käsiteltävistä aiheista. Lisäksi voidaan käyttää apukysymyksiä tai avainsanoja keskustelun etenemisen tueksi. Teemahaastattelussa ei tule esittää pikkutarkkoja kysymyksiä tarkassa järjestyksessä. Teemahaastattelu on sopiva haastattelumuoto silloin, kun tarvitaan tietoa vähemmän tunnetuista ilmiöistä ja asioista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastateltavista veteraaneista kuusi asuu omassa kodissaan ja kolme palveluasumisen piirissä. Haastattelut tapahtuivat kotitilanteissa pöytien äärellä tai nojatuoleissa. Veteraanien joulujuhlassa kahta veteraania tapasimme erillisessä huoneessa. Osalla veteraaneista oli kuulo heikentynyt, mikä osaltaan

vaikeutti haastattelua. Yksi halusi lukea kysymykset paperilta mikä helpotti asiaa. Haastattelut etenivät ilman häiriötekijöitä, mutta joulujuhlassa aika oli rajallinen. Moni veteraaneista halusi näyttää kuvia, muistelmia, kirjoja tai lehtiartikkeleita elämästään. Haastattelussa oli käytössä muistiinpanovälineet sekä keskustelu nauhoitettiin. Nauhoite purettiin heti haastattelun jälkeen koneelle. Saimme veteraaneilta suullisen luvan haastatteluun ja haastattelun nauhoitukseen. Missään opinnäytetyömme vaiheessa emme käsittele veteraanien henkilötietoja tai muuta arkaluontoista tietoa. Kerroimme veteraaneille opinnäytetyön lähtökohdista, tarkoituksesta, luonteesta ja päämäärästä sekä sotaveteraaniliiton osallisuudesta työntilajana

Yhtä lukuun ottamatta veteraanit olivat fyysisesti ikäisekseen hyväkuntoisia. Kaikki kykenivät muisteluun sekä vastaamaan asiallisesti kysymyksiimme veteraanien palveluista. Veteraanit kertoivat seuraavansa yhteiskunnassa tapahtuvia asioita aktiivisesti. Haastattelu vaati veteraaneilta psyykkistä toimintakykyä, keskittymistä ja vireyttä.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessa tutkimme; millaisia kotiin tuotavia palveluita veteraaneilla on käytössään ja heidän kokemuksiaan käytetyistä palveluista sekä niiden saataavuudesta. Tutkimuksemme tuloksia saimme kerättyä teemahaastattelulla.

Millaisia palveluita veteraaneilla on käytössä?

Haastattelun mukaan veteraaneilla oli käytössä kotihoitoa ja kotihoidon tukipalveluita tarpeensa mukaan.

Jokaisella veteraanilla on käytössä taksikortti tai kuljetuspalvelu. Taksipalvelujen järjestäminen vaihtelee alueiden välillä. Haastattelussa paljastui järjestely, jossa kaksi veteraania joutui ensin maksamaan taksista omavastuuosuuden 25 euroa, ja hakemaan rahoja takaisin kuitteja vastaan.

Kauppapalvelu ei kuulunut yleisimpiin käytettyihin palveluihin. Osa veteraaneista oli vielä hyväkuntoisia ja pääsivät ostoksille itsenäisesti.

Ateriapalvelu oli kaikilla veteraaneilla. Ateriapalveluissa näytti olevan suuria eroja asuinpaikan mukaan. Kaupungeissa tai lähellä palveluita asuvilla on mahdollisuus valita ateriapalvelu eri paikoista, jolloin vaihtoehtona voi olla myös lämmin ateria, jopa viikonloppuisin. Taajaman ulkopuolella tähän ei välttämättä ole mahdollisuutta ja valittavaksi jää kylmänä toimitettu ateria. Yksi oli valinnut Menu-mat- ratkaisun.

Kotona asuvat kertoivat että, ateriapalvelu sisältää pelkästään kotiin tuodun lounaan, johon sisältyy ruoka, salaatti ja jälkiruoka, kun taas palvelutaloissa asuvat kertoivat saavansa maksutta kaikki päivän ateriat, sisältäen aamupalan, lounaan, välipalan, päivällisen ja iltapalan.

Valtionkonttorin mainitsemaa välipalakassia ei saanut kukaan haastateltavistamme veteraaneista.

Apuvälineiden osalta veteraaneilla oli tarvitsemansa apuvälineet käytössä ja pieniä kodinmuutos töitä tehty.

Siivous- ja pyykkipalvelu löytyi lähes kaikilta veteraaneilta helpottamassa arkea. Veteraaneilla käy siivooja kahden viikon – kuukauden välein. Haastateltavista veteraaneista kaksi asui omakotitalossa, jotka saivat apua pihatöihin.

Osa kävi laitospalveluissa ja toisilla oli jalkahoito tai hieronta. Jalkahoito on suosittu palvelu mikä oli jokaisella käytössä. Osa kävi jalkahoidossa hoitolassa, osa veteraaneista sai jalkahoidon kotiinsa.

Millainen on saatavuus veteraanien palveluilla?

Veteraanit kokivat tietävänsä veteraaneille kuuluvista palveluista hyvin. Osalla veteraaneista oli päivitetty palvelutarpeen arviointi tai asiakassuunnitelma hiljattain. Yksi toi ilmi, että päivittämisestä on vierähtänyt yli kaksi vuotta. Suurin osa tiesi kenen puoleen voi kääntyä, mikäli avun tarve olennaisesti muuttuu. Yksi mainitsi soittavansa useasti vuoden aikana oman työnteijänsä kanssa kysyäkseen kuntoutuspalveluista ja toinen oli taas sitä mieltä, että itse saa kaikki asiansa selvittää ja vaatia.

Haastattelun innoittamana yksi veteraaneista, aikoi olla yhteydessä omaan työntekijäänsä heti seuraavalla viikolla. Palvelutalossa asuvat veteraanit kertoivat kääntyvänsä talon henkilökunnan puoleen asioissaan. Eräs veteraaneista kertoi, että hänelle on tarjottu erilaisia palveluita, mutta hänen kokemuksensa on, ettei osaa palveluita käyttää, jolloin ne jäivät käyttämättä.

Veteraanit ovat jakaneet toisilleen tietoa palveluista ja vertailleet niitä keskenään, sekä veteraanit kertoivat pitäneensä toisten veteraanin puolia palveluiden saamiseksi. Moni veteraani kiittää paikallisen veteraaniyhdistyksen toiminnanjohtajaa saamastaan tiedoistaan ja avuista veteraanien palveluihin liittyen. Muutaman kerran vuodessa ilmestyvästä veteraanilehdestä on ollut apua.

Kukaan veteraaneista ei maininnut osallistuneensa Valtiokonttorin määrärahoista tarkoitettuihin virkistysretkiin. Osa veteraaneista kertoi tekevänsä retkiä ja kahvitteluja, jotka maksoivat itse. Haastatteluissa veteraanit ilmaisivat kaipaavansa sosiaalista kanssakäymistä eikä kukaan veteraaneista käynyt päivätoiminnassa. Yksi veteraaneista halusi kuulla päivätoiminnasta enemmän ja väitti, ettei hänelle ole sellaista tarjottu.

Yksi veteraaneista haaveili hierojaa kotiinsa, koska koki, ettei laitospalveluun jaksaisi enää lähteä.

Mikä on veteraanien kokemus käytetyistä tai tarjotuista palveluista?

Veteraanit kertovat olevansa tyytyväisiä saamiinsa palveluihin, mutta useampi koki, että heidän mukaansa todelliset veteraanit, jotka ovat jo pois nukkuneet, eivät ole saaneet sitä arvostusta ja palveluita, minkä olisivat ansainneet.

Yksi veteraani luuli, että kauppapalvelu olisi maksullinen, eikä siitä syystä ollut sitä hankkinut. Hän totesi, että olisihan se tarpeellinen, koska on raskasta käydä kaupassa, vaikka asuu lähes kaupan vieressä. Hän mainitsi vältelleensä maidon juontia, koska ei jaksakaan kantaa purkkeja kaupasta.

Eräs maaseudulla asuva veteraani oli valinnut käyttöönsä MenuMAT-ateriapalvelun, koska hän ei omien sanojensa mukaan huolinut kylmänä toimitettavaa ateriaa.

Veteraaneista yksi mainitsi, että taksin tilaaminen on kalliimpi kuin puhelu Amerikkaan. Hän valitteli myös, että on ollut ongelmia taksin tilaamisessa. Taksikeskuksessa ei ole aina ymmärretty, että hän on tilannut veteraaneille tarkoitetun taksin. Kahdella veteraanilla oli ongelmia taksikortin kanssa niin, että joutuivat maksamaan omavastuun 25 euroa jokaisesta yhdensuuntaisesta matkasta ja hakemaan kuitteja vastaan omavastuun takaisin. Kuittien lähettämiseen eivät olleet kuitenkaan jaksaneet ryhtyä.

Osalla veteraaneista oli käytössä rollaattori ja osa kertoi pärjäävänsä vielä ilman apuvälinettä. Yhdellä veteraaneista oli pyörätuoli ja seisomanojanosturi kodissaan. Usealla veteraaneista oli tehty tarpeellisia kodinmuutostöitä, kuten tukikahvat ja kynnysten poistaminen. Monella oli myös suihkutuoli käytössään. Muutamalla veteraanilla oli tarve turvapuhelinpalvelulle ja apteekin lääkkeiden annosjakelulle.

Yksi veteraani kertoi, että sama henkilö hoitaa siivoukset sekä pihatyöt, mistä hän oli erityisen tyytyväinen. Sama henkilö avustajana mielletään turvallisena. Yhdelle oli tarjottu ulkoiluapua, mutta valitteli ettei ollut osannut ottaa palvelua vastaan.

Kuntoutuksen suhteen veteraanit olivat pääasiassa tyytyväisiä. Osa veteraaneista kertoi, etteivät jaksaa lähteä kuntoutukseen ja kokevat asian jo ajatuksena liian raskaana fyysisen kuntonsa vuoksi. Eräs avasi asiaa, ettei halua mennä laituskuntoutukseen tuntemattomien ihmisten keskuuteen ja matkakin on pitkä. Palveluasumisessa asuvat kokivat, että saavat tarpeeksi kuntoutusta sieltä, eivätkä nähneet tarpeelliseksi kuntoutusjaksoja vielä erikseen.

Tuettu kotona kuntoutuminen oli vieras asia haastattelun veteraaneille.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Asiakaslähtöisessä toiminnassa asiakkaan tulisi aina itse osallistua palvelutoiminnan suunnitteluun yhdessä palvelutarpeenarvioijan kanssa. Omaisten ja läheisten läsnäolo olisi suotavaa tukemassa ja joskus myös sanoittamassa asiakkaan kertomaa tilannetta. Asiakaslähtöinen palvelutoiminta alkaa asiakkaan esittämistä tarpeista, toiveista ja tuesta. Tämä edellyttää asiakkaalta ja ammattilaisilta sekä palveluntuottajilta vuorovaikuttamista ja yhteisymmärrystä siitä, kuinka asiakkaan tarpeet ja toiveet voidaan olemassa olevien palvelumahdollisuuksien avulla vastata parhaalla ja sopivimmalla tavalla yksilölliseen tilanteeseen. Jos asiakas ei saa tarvittavaa tietoa omista oikeuksistaan, eikä hänen yksilöllistä elämäntilannettaan huomioida, ei asiakaslähtöisyys onnistu. Ikääntyessä palvelun tarve voi muuttua äkillisestikin, niin aktiivinen yhteydenpito palveluohjaajalta on vaadittavaa. Ei ole riittävää vain avata palveluita, kuten päivätoiminta tai kuljetuspalvelut, jos niitä ei osaa tai uskalla yksin käyttää. Mielestämme veteraanit tarvitsevat intensiivisempää palveluohjausta, jotta heidän erityisryhmänä olonsa korostuu ja palveluiden käyttöönottoon tulisi rohkeutta.

Veteraani, entinen kansanedustaja ja ministeri Linna (2018) kirjoitti kolumnissaan seuraavasti kuntien yhteydenpidosta ikäihmisiin. Ei riitä, että ikäihmisiin saadaan puhelimitse yhteys. Ikäihminen tarvitsee lähihoitajan tai muun auttajan, jotta apu on aina tarvittaessa häntä lähellä. Tiivis ja luottamuksellinen asiakassuhde viranomaisen ja veteraanin välillä luo veteraanille arvostusta, turvallisuuden ja välittämisen tunnetta. Haastattelujen tulosten perusteella mielestämme yhteydenpito vuoden välein on vähäistä, eikä sekään välttämättä aina toteudu.

Haastatteluissa kävi toteen, että osa veteraaneista kokee olonsa yksinäiseksi ja kaipaavat sosiaalista vuorovaikutusta. Ystävät ovat kuolleet ympäriltä ja lapset asuvat kaukana tai ovat itsekin iäkkäitä ja mahdollisesti palveluiden piirissä. Ajattelimme, että jokainen kotonaan yksin asuva veteraani tarvitsee tuettua kotona kuntoutumista kuten seurustelua, lehden lukua tai ulkoiluapua.

Haastatteluhetkissäkin ilmeni, että veteraanit mielellään kertoivat kokemuksiaan ja olivat vuorovaikutteisia, esittelivät valokuvia ja yksi halusi näyttää pianonsoittotaitonsa.

Yksinäisyys ei ole riittävä myöntämisperuste palveluille ikääntyneillä, mutta veteraaneille yksinäisyyden lievittäminen päivätoiminnan avulla kuuluisi määrärahoista kustannettavaksi. Päivätoiminta tukee fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä ja tuo mielekkyyttä arkeen. Veteraanit saattavat tarvita kannustusta ja rohkaisua palvelun käyttöönottoon ja palvelua tulisi tarjota uudelleen asiakassuunnitelmaa päivittäessä.

Tutkimuksessa voidaan todeta, että palveluasumisessa toimintakykyä ylläpitävää toimintaa kuuluu palveluun talon henkilökunnan puolesta, mutta kotona asuvilla veteraaneilla ei ole tällaista toimintaa ja ovat siitä syystä eriarvoisessa asemassa. Kotona asumisen ei tulisi olla este vaan päinvastoin sitä tulisi tukea, jonka tuettu kotona kuntoutuminen mahdollistaisi.

Valtiokonttorin määrärahoista tarkoitetut virkistysretket jäivät meille epäselviksi, milloin, kuka ja missä näitä järjestetään. Pohdimme, onko virkistysretkien oltava suunnitelmallista toimintaa sekä mainittuna veteraanille tehdyssä asiakassuunnitelmassa, jotta kyseisen palvelun saisi. Valtiokonttorin mukaan alueiden velvollisuus olisi organisoida ja mahdollistaa virkistysretket veteraaneille.

Oman kokemuksemme mukaan ikääntynyttä mietityttää usein avustajan vaihtuvuus, koska palveluntarjoajat eivät pysty takaamaan samaa henkilöä avuksi. Vaihtuvuudessa koetaan uudelleen tutustuminen haastavaksi, kun aina joutuu aloittamaan alusta uuden henkilön kanssa ja jos edellisen avustajan kanssa kemiaa kohtaa, seuraavan kanssa ei välttämättä.

Valtiokonttorin ohjeistus kotihoidon antamasta riittävästä ajasta veteraanille ei toteudu. Julkisen puolen kotihoidon resurssit ovat rajalliset, eikä siitä syystä pysty toteuttamaan virkistyshetkiä, lehden lukua tai ulkoilua, vaikka ne olisi veteraanin palveluihin suunniteltuja. Jos kotihoidon käynnillä ei ole muuta syytä

kuin seurustelu, on vaarana, että käynti perutaan. Pohdimme yksityistä sektoria veteraaneille suotuisampana palvelunjärjestäjänä, jotta virkistykseen myönnetty aika toteutuu.

Haastattelussa ilmeni että, kaikilla veteraaneilla oli omaisia apuna jossain määrin. Onko omaisten tiedot riittävät veteraanien palveluista sekä kuinka ikääntynyt omainen jaksaa veteraanin asioita hoitaa?

Mielestämme kauppapalvelua tulisi tarjota selkeämmin kotona asuville veteraaneille, jotta riittävä ja hyvä ravitseminen on taattu. Menukat vaihtoehtona on toimiva, mutta vaatii toimintakykyä, sorminäppäryyttä ja riittävää kognitiota sekä tilaa kodista, että esteettömyys säilyy.

Tutkimus osoitti että, ateriapalvelu palvelutalossa asuvilla on paljon monipuolisempaa, kuin kotona asuvilla veteraaneilla ja tästä syystä kotona asuvat ovat aterioiden suhteen eriarvoisessa asemassa.

Kuvasta (4) voidaan tulkita, että isoilla alueilla, missä veteraaneja on enemmän, määrärahojen käyttöaste on huomattavasti pienempi kuin pienemmillä ja vähän veteraaneja omaavilla alueilla. Pohtimiamme syitä voi olla vähäiset henkilöstöresurssit veteraanien palveluissa. Mahdollisesti pienillä alueilla kuten Kolarin kunnassa, jossa veteraaneja on vain yksi ja käyttöaste suurin 88191,76 euroa, kertoo meille sen että, häneen halutaan panostaa.

Olisi mukava tietää, millä kaavalla alueet laskevat veteraanien palveluihin tarvittavat määrärahat. Osa alueista palauttavat Valtiokonttorille suuria summia, kuten kuvasta (5) voidaan nähdä. Taulukot eivät kuitenkaan kerro veteraanien terveydentilasta, mikä oletettavasti on yksi syy palautuksille.

Kuntoutuksen osalta huomioitavana asiana kuvassa (8) oleva palautetun määrärahan silmiinpistävä suuri määrä. Tuntemattomasta syystä kuntoutukseen on mennyt lähes puolet arvioitua vähemmän rahaa. Laitoskuntoutus voi olla monelle liian raskasta, mikä tuli haastatteluissa ilmi.

Mielestämme tulisi tehostaa tuettua kotona kuntoutumista varsinkin heidän kohdallaan, jotka eivät kykene enää lähtemään laitoskuntoutukseen.

11 POHDINTA

Suomen sodat ovat muokanneet kansaamme ja historiaamme. Erityisesti Talvisota on jäänyt kansamme mieliin. Sodat ovat olleet järkyttäviä, mutta välttämättömiä, jotta on pystytty säilyttämään jo saavutetut etuudet ja puolustettu itsenäisyyttämme. Suomen sodat ja veteraanit ovat asioita, joita muistellaan kunnioituksella ja arvostuksella, vaikka sodista on ehtinyt aikaa kulua jo vuosikymmeniä.

Suomen sodat ovat jättäneet arpensa monien perheiden ja sukujen elämään. Talvisodan päättymisestä on aikaa mutta haavat eivät välttämättä mielessä täysin sulkeudu. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on saattanut avata jälleen monien monet haavat. Sotamuistot ovat veteraaneille henkinen taakka ja ne ovat muuttaneet asenteita ja tapoja. Moni veteraani on saattanut tiedostamattaan siirtää sodassa kokemansa traumat seuraavalle sukupolvelle. Asioista ei ole pystytty puhumaan niiden oikeilla nimillä eikä tämän vuoksi surua ole voitu julkisesti näyttää sillä Ihmisten asenteet sodasta palanneita kohtaan ovat olleet syyttäviä, kuten veteraanien haastatteluissa nousi esiin.

Tutkimuksen edetessä erityisenä asiana paljastui tunnusten hakematta jättäminen ja hakuajan päätyminen. Pohdimme, että tunnusten hakematta jättämisille on ollut paljon erilaisia syitä. Silloinen naisten asema ja oman panoksen vähättely on luultavasti vaikuttanut naisten haluttomuuteen hakea rintamapalvelustunnusta. Tähän on voinut vaikuttaa myös se, että naisten rintamapalvelustunnus luotiin lähes kymmenen vuotta myöhemmin, joka oli vasta silloin haettavissa. Uskomme, että myös osa miehistä ei ole hakenut etuuksiin tarvittavaa tunnusta oman panoksensa vähättelyn vuoksi. Haastattelujenkin myötä tuli ilmi, että moni aliarvioi omaa osuuttaan sodissa. Veteraanien mukaan todelliset sotasankarit eivät saaneet aikoinaan tarpeeksi kiitosta.

Yhtenä syynä tunnusten hakemattomuuteen voi olla myös se, että myöntämisperusteita on muutettu vuosien aikana ja se, ettei ole ymmärretty tunnusten tarvetta tulevaisuudessa. Veteraanien saamat palvelut ovat muuttuneet vuosien saatossa paljon, mitä ei ole osattu ajatella 90-luvulla tai aiemmin. Voi olla, että silloin tarjotut palvelut tunnusten omaaville eivät ole olleet kiinnostavia tai niille ei ole ollut aikaa. Tarpeellisuus on voitu ymmärtää vasta eläkeiässä ja

silloin se on ollut jo liian myöhäistä. Pohdimme, että osa veteraaneista on ollut hakuajan aikana liian huonokuntoisia ja ajatelleet etteivät enää tarvitse tai eivät kuntonsa vuoksi osanneet tunnusta hakea.

Linna (2008) kertoi, että Lapin sodan jälkeen veteraaneja pidettiin rikollisina. Hän muistelee aikaa, kun hallitus esitti ensimmäisen kerran kuntoutusmäärärahaa vuonna 1966. Eduskunnasta kuului huutoja "Miksi menitte!" Hän jatkaa, että Lapin sodan jälkeen veteraaneja pidettiin rikollisina. Kuntoutuksesta rohjettiin alkaa puhumaan vasta kaksikymmentä vuotta sotien päättymisen jälkeen. Sama nousi esiin veteraanien muisteluista. Vapaaehtoisena sotaan osallistunut, ei uskaltanut asiasta mainita julkisesti ikävien asenteiden ja ajatusten vuoksi. Tämä herättää meissä suurta hämmennystä, miksi veteraanit eivät saaneet tuona aikana sitä arvostusta, minkä olisivat ansainneet.

Tutkimuksessa nousi esiin, että yhdellä naisveteraaneista on rintamapalvelustunnus, vaikka hän kertoi, ettei ollut rintama-alueella, mikä taas on ollut rintamapalvelustunnuksen saamisen edellytys. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi asiaan ei tarkemmin paneuduttu, eikä tätä asiaa varsinaisesti työssämme tutkittu. Emme tiedä miten myöntämisperusteet on todennettu, mutta iso menetyks heille ketkä eivät hakeneet tunnusta määräraakaan mennessä.

Uskomme että suurin osa veteraanien leskistä kärsii yksinäisyydestä ilman perhettä ja ystäviä, sekä valtavasta menetyksestä puolisonsa menehtymisen vuoksi. Tahtoisimme nähdä veteraanien lesket veteraanituen piirissä, koska naiset mahdollistivat perheensä miesten sotaan lähdön, huolehtimalla kodista, ruoasta, lapsista ja tekemällä miehiltä jääneet työt mm. pelloilla, metsissä, ja tehtaissa. Naisille jäi suuri huoli sotaan lähteneiden miesten, veljien tai poikiensa puolesta. Sodan päättymisen jälkeen kaikki rintamalta palanneet miehet eivät olleet entisensä, mikä osaltaan kuormitti naisia. Vuosien sota-aika vei osalta fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn, mikä oli perheen rasitteena pitkään. On harmittavaa että, veteraanien leskillä ei ole lakisääteisiä etuuksia eikä lakisääteistä kuntoutusoikeutta. Sotaveteraaniliiton mukaan veteraanin leski on usein pienituloinen, sillä tuona aikana puolisoista toinen on hoitanut lapsia kotona, eikä näin ollen kerryttänyt eläkettään tai muutenkaan varallisuuttaan.

Tutkimustamme aloittaessa sekä työn tilaajan Suomen sotaveteraaniliiton kanssa keskustelujen pohjalta olimme tietoisia, että kunnilla voi olla omia kuntakohtaisiapalveluita. Syyksi eroavaisuuksille pohdimme hyvinvointialueiden palveluiden toteuttamista koska, alueet voivat tuottaa palvelunsa itse, ostaa ne muilta hyvinvointialueilta tai yksityisiltä palveluidentuottajilta. Kuulimme veteraaneilta, että jossakin kunnissa heille kuului mm. matonpesua, ilmainen joukkoliikenteen käyttö tai vapaa uimahallinkäyttö. Erikoisimpina kuntakohtaisina palveluina saimme huomata ilmaisista jätekuormista kaatopaikalle ja maksuttomista kansalaisopiston kurseista sekä puheterapiasta.

Kuntakohtaisia palveluita varten olisimme halunneet haastatella muutamaa kunnan veteraanipalveluista vastaavia henkilöitä, mutta siinä emme onnistuneet. Koimme että viranomaisten haluttomuus osallistua tutkimukseemme oli eräänlainen vastaus veteraanien palveluista. Viranomaisilla ei ole ollut kiinnostusta tai aikaa vastaamiseen, veteraanien palveluista ei haluta puhua tai on epävarmuutta niiden sujuvuudesta.

Kuntakohtaisia etuuksia voivat olla esimerkiksi terveyskeskuskäyntien, joukkoliikenteen käytön ja ajoneuvon pysäköinnin maksuttomuus sekä avustukset hammashoidon ja silmälasien hankkimiseen. Joillakin alueilla etuuksia myönnetään myös puolisoille ja leskille. (Veteraanien tuet ja etuudet s.a.) Kuntakohtaisena palveluna Helsingin kaupunki kunnioittaa edesmenneiden veteraanien muistoa muistoseppeleellä (Veteraanien palveluopas 2021).

Selasimme eri kuntien ikääntyneiden palveluoppaita ja huomasimme, että veteraanien osalta kuntakohtaiset etuudet ja palvelut vaihtelevat paljon. Kuntakohtaiset etuudet ja palvelut vaikuttavat kirjavilta ja sen myötä epätasa-arvoisilta. Mielestämme sillä missä veteraani asuu, ei pitäisi olla vaikutusta etuuksiin tai palveluihin. Kunnilla on kuitenkin mahdollista tarjota enemmän palveluita, kuin laki määrittelee. Kiinnitimme huomiota, että suurin osa ikääntyneiden tai veteraanien palveluoppaista ei ole päivitetty vuoden 2023 jälkeen, joten tällä hetkellä jää epäselväksi onko hyvinvointialueiden voimaantulo vaikuttanut veteraanien kuntakohtaisiin etuuksiin.

Soteuudistuksen myötä hyvinvointialueilla on runsaasti tehtävää veteraanien palveluiden yhtenäistämiseksi. Hyvinvointialueet ovat maantieteellisesti laajoja, jonka uskomme olevan suuri haaste palveluiden saamiseksi tasaveritaiseksi.

Kuntakohtaisina eroina haluamme lisäksi mainita, että kunnilla on erilaisia nimikkeitä organisaation yksiköissä toimiville henkilöille; palveluohjaaja, asiakasohjaaja, veteraaniasiamies, sosiaaliohjaaja, veteraanikuraattori.

11.1 Eettisyys

Opinnäytetyö toteutettiin hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Noudatamme rehellisyyttä, huolellisuutta sekä tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Haastateltavien henkilö- tai terveystietoja ei käsitelty tutkimuksessamme. Osallistuminen opinnäytetyöhön on vapaaehtoista ja osallistujilta on pyydetty suullinen suostumus haastatteluun sekä haastattelun nauhoitukseen. Aineistoa ei käytetä muuhun, kuin tämän työn tekemiseen. Kerätty aineisto tuhoetaan asianmukaisesti.

Opinnäytetyön luotettavuus perustuu viranomaisten säädöksiin, lakiin, tilastoihin, kirjallisuuteen, Sotaveteraaniliiton aineistoon ja kuntien palveluoppaisiin ja ohjeisiin sekä veteraanien kokemuksiin.

11.2 Jatkotutkimus

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen veteraanien vähenemisen myötä, mikä sai meidät pohtimaan sotiemme sankareita ja heidän asemansa yhteiskunnassamme sekä palveluiden ja etuuksien turvaamista nyt ja tulevaisuudessa.

Tutkimuksestamme hyötyvät hyvinvointialueet, hyvinvointialueiden palveluntarjoajat, kolmas sektori sekä alan ammattilaiset, opiskelijat ja tavalliset kansalaiset muistamalla erityisryhmän olemassaolon.

Jatkotutkimuksena voidaan sote-uudistuksen valmistuttua selvittää seuraavia: miten veteraanien palvelut järjestyvät hyvinvointialueilla, ovatko palvelut yhdenmukaisia vai onko eroavaisuuksia alueilla, voidaanko palveluohjausta kehittää erityisryhmille sopivimmiksi sekä miten veteraanien lesket on huomioitu hyvinvointialueilla. Sivuavaa tutkimusta voidaan tehdä sotainvalideista ja heidän etuuksistaan ja palveluistaan Sote-uudistuksen jälkeen.

LÄHTEET

Anttila, M. & Juote, A. 2019. Huoltotoiminnasta perinneaikaan: Selvitys Suomen 1939–1945 sotien veteraanijärjestöjen toiminnasta ja tulevaisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4106-9> [viitattu 10.7.2023].

Asetus rintamatunnuksesta 25.3.1988/256.

Etusivu. s.a. Valtiokonttori. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Etusivu - Valtio-konttori](#) [viitattu 18.8.2023].

Hautaustoimilaki 6.6.2003/457.

Helsingin kaupunki. 2023. Apuvälinepalvelut. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Apuvälinepalvelut | Helsingin kaupunki](#) [viitattu 2.9.2023].

Historia. s.a. Sotaveteraaniliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Historia - Sotaveteraanit.fi](#) [viitattu 17.8.2023].

Juurikkala, V. 2022. Millainen on omatyöntekijän tehtävä tai rooli? Nostoja kansallisesta tilaisuudesta 31.1.2022. THL. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Esi-merkki aloitussivusta, iso tunnus \(innokyla.fi\)](#) [viitattu 11.7.2023].

Kainuun sote. 2020. Veteraanien palveluopas. PDF-tiedosto. Saatavissa: [Maakunnan veteraanioapas \(kainuu.fi\)](#) [viitattu 18.8.2023].

Keitä olemme? s.a. Tammenlehvän Perinneliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Keitä olemme? – Tammenlehva](#) [viitattu 17.8.2023].

Kela. 2023a. Rintamalisä veteraaneille. WWW-dokumentti. Päivitetty 15.8.2023. Saatavissa: [Rintamalisä veteraaneille | Henkilöasiakkaat | Kela](#) [viitattu 3.10.2022].

Kela. 2023b. Ylimääräinen rintamalisä. WWW-dokumentti. Päivitetty 30.1.2023. Saatavissa: [Ylimääräinen rintamalisä | Henkilöasiakkaat | Kela](#) [viitattu 12.7.2023].

Kela. 2023c. Veteraanilisä. WWW-dokumentti. Päivitetty 29.5.2023. Saatavissa: [Eläkettä saavan hoitotuen määrä ja maksaminen | Henkilöasiakkaat | Kela](#) [viitattu 12.7.2023].

Kivilompolo, M. 2023. Sotainvalidien lukumäärä laski alle 500:n. *Sotainvalidi* -lehti 1/2023, 5. Verkkolehti. Saatavissa: [Sotainvalidi 1/2023 \(epaper.fi\)](#) [viitattu 17.7.2023].

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystuista 28.12.2012/980.

Laki omaishoidon tuesta 2.12.2005/937.

Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta 23.12.1988/1184.

Linna, H. 2018. Sotaveteraani herättelee hallitusta. *Maaseudun tulevaisuus*. Verkkojulkaisu. Päivitetty 16.2.2018. Saatavissa: [Sotaveteraani herättelee hallitusta - Mieli-pide - Maaseudun Tulevaisuus](#) [viitattu 16.8.2023].

Mikä on hyvinvointi alue? s.a. Valtioneuvosto. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Mikä on hyvinvointialue? | Soteuudistus](#) [viitattu 21.10.2023].

Mikä sote-uudistus? s.a. Valtioneuvosto. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti-> [viitattu 24.6.2023].

Muut veteraanijärjestöt. s.a. Sotaveteraaniliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sotaveteraanit.fi/muut-veteraanijarjestot> [viitattu 15.10.2023].

Mönkäre, S. 2005. Rintamatunnuksen myöntäminen v. 1926 syntyneille. Kirjallinen kysymys 169/2005 vp. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_169+2005.pdf [viitattu 23.10.2022].

Perho, M. 2002. Rintamapalvelustunnuksen hakuajan jatkaminen. 3. Kirjallinen kysymys 898/2002 vp. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_898+2002.pdf [viitattu 23.10.2022].

Rajamäki, K. 2002. Rintamapalvelustunnuksen hakuajan jatkaminen. Kirjallinen kysymys 898/2002 vp. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_898+2002.pdf [viitattu 23.10.2022].

Rissanen, P. 2022. Millainen on omatyöntekijän tehtävä tai rooli? Nostoja kansallisesta tilaisuudesta 31.1.2022. THL. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Esi-merkki aloitussivusta, iso tunnus \(innokyla.fi\)](#) [viitattu 11.7.2023].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. Ylläpitäjä ja tuottaja. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html> [viitattu 16.8.2023].

Seppälä, L. 2023. Veteraanien etuudet vuonna 2023. *Kenttäpostia*. 1/2023. 16–17. Verkkojulkaisu. Saatavissa: [kposti_1_2023_nettili.pdf \(sotaveteraanit.fi\)](#) [viitattu 17.8.2023].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. PDF-tiedosti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf [viitattu 11.7.2023].

Sotainvalidien Veljesliitto. 2023. Veteraanijärjestöjen ehdotukset hallitusohjelmaan. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.2.2023. Saatavissa: [Veteraanijärjestöjen ehdotukset hallitusohjelmaan - Sotainvalidien Veljesliitto \(sotainvalidit.fi\)](#) [viitattu 17.8.2023].

Sotainvalidien Veljesliitto. s.a. Sotainvalidien vuonna 1940 huolto-, etu- ja veljesjärjestö. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Etusivu - Sotainvalidien Veljesliitto \(sotainvalidit.fi\)](https://etusivu-sotainvalidienveljesliitto.fi) [viitattu 28.9.2023].

Sotaveteraaniliitto. 2012. Suomen sotaveteraaniliitto ry:n .Finlands krigsveteranförbund rf:n säännöt. WWW-dokumentti. Saatavissa: [SUOMEN SOTAVETERAANILIITTO RY:N - FINLANDS KRIGSVETERANFÖRBUND RF:N SÄÄNNÖT \(sotaveteraanit.fi\)](https://suomen-sotaveteraaniliitto.fi) [viitattu 15.10.2023].

Sotaveteraaniliitto. 2021. Veteraaneja on vuonna 2021 keskuudessamme yhä liki 6000. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Veteraaneja on vuonna 2021 keskuudessamme yhä liki 6000 - Sotaveteraanit.fi](https://sotaveteraanit.fi) [viitattu 15.10.2023].

STM. 2023. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. WWW-dokumentti. Päivitetty 12.1.2023. Saatavissa: [Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus - Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö \(stm.fi\)](https://stm.fi) [viitattu 21.10.2023].

STM. s.a. Veteraanietuudet. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://stm.fi/toimeentulo/veteraanit> [viitattu 17.7.2023].

Stolt, M. 2016. Ikääntyneen jalkaterveydestä huolehtimisen perusasiat. Lääkärikirja Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/tju00315> [13.7.2023].

Strategia. s.a. Tammenlehvän Perinneliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Strategia – Tammenlehva](https://tammenlehva.fi) [viitattu 17.8.2023].

Suomen Sotaveteraaniliiton toimintalinjaukset vuoteen 2025. s.a. Sotaveteraaniliitto. PDF-tiedosto. Saatavissa: [SVL-toimintalinjaukset-2025.pdf \(sotaveteraanit.fi\)](https://sotaveteraanit.fi) [viitattu 11.7.2023].

Taskinen, R., Kokkonen, Ma. & Kokkonen, Mi. 2019. Hoivatkaa, kohta poissa on veljet. *Turun Sanomat*. Verkkojulkaisu. [Lukijoilta | Lukijalta: Hoivatkaa, kohta poissa on veljet - Lukijoilta - Turun Sanomat \(ts.fi\)](https://ts.fi) [viitattu 18.8.2023].

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326.

THL. 2018. Ikääntyneiden ravitsemus- ja ateriapalvelut. Verkkojulkaisu. Saatavissa: [https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/ravitsemus/ruokapalvelut/ikaantyneiden-ravitsemus-ja-ateriapalvelut](https://thl.fi) [viitattu 11.7.2023].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Verkkojulkaisu. Saatavissa: [https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk](https://tenk.fi) [viitattu 24.6.2023].

Valtiokonttori. 2019a. Rintamaveteraanien palvelut. Yleistä palvelusta. WWW-dokumentti. Päivitetty 11.1.2023. Saatavissa: [Rintamaveteraanien palvelut - Valtiokonttori](https://valtiokonttori.fi) [viitattu 11.7.2023].

Valtiokonttori. 2019b. Rintamaveteraanien palvelut. Kotona asumista tukevat palvelut. WWW-dokumentti. Päivitetty 11.1.2023. Saatavissa: [Rintamaveteraanien palvelut - Valtiokonttori](#) [viitattu 11.7.2023].

Valtiokonttori. 2022a. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut -ohjekirje hyvinvointialueille 2023. [Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut -ohjekirje hyvinvointialueille 2023 \(windows.net\)](#) [viitattu 11.7.2023].

Valtiokonttori. 2022b. Rintamaveteraanien kuntoutuksen ohjekirje kunnille 2023. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Rintamaveteraanien-kuntoutuksen-ohjekirje-2023.pdf \(windows.net\)](#) [viitattu 12.7.2023].

Valtiokonttori. 2023a. Rintamaveteraanien kuntoutuksen määräraha vuonna 2022. Power Point -diaesitys 7.7.2023. [viitattu 10.7.2023].

Valtiokonttori. 2023b. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/määrärahojen käyttö 2022. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

Veteraanien palveluopas. 2021. Helsingin kaupunki. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hel.fi/static/sote/julkaisut/esitteet/veteraanien-palveluopas.pdf> [viitattu 11.7.2023].

Veteraanien tuet ja etuudet. s.a. Sotaveteraaniliitto. Verkojulkaisu. Saatavissa: <https://sotaveteraanit.fi/veteraanien-tuet-ja-etuudet/> [viitattu 24.10.2022].

Veteraanit. 2023. Varusmieskeräys 2023. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Varusmieskeräys 2023 - Veteraanit.fi](#) [viitattu 19.7.2023].

Vornanen, T. 2021. Veteraanitunnuksia ei ole myönnetty 1994 jälkeen – "Varmastasi jäi ihmisiä rannalle, jotka eivät tunnusta aikanaan hakeneet". Turun Sanomat. Verkojulkaisu. Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/5344581> [23.10.2022].

Usein kysytyt kysymykset. s.a. Sotaveteraaniliitto. Verkojulkaisu. Saatavissa: <https://sotaveteraanit.fi/usein-kysytyt-kysymykset/> [viitattu 24.10.2022].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Tilasto ja ennuste veteraanien määrästä. Anttila, M. & Juote, A. 2019. Huoltotoiminnasta perinneaikaan: Selvitys Suomen 1939–1945 sotien veteraanijärjestöjen toiminnasta ja tulevaisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4106-9> [viitattu 10.7.2023].

Kuva 2. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/määrärahojen käyttö 2022. Valtiokonttori. 2023a. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

Kuva 3. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/suurin käyttö 2022. Valtiokonttori. 2023a. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

Kuva 4. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/suurin käyttö/veteraani 2022. Valtiokonttori. 2023a. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

Kuva 5. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/suurimmat palautukset 2022. Valtiokonttori. 2023a. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

Kuva 6. Hyvinvointialueet kartalla. Oikeusministeriö. s.a. Saatavissa: [Hyvinvointialueet - Vaalit](#) [viitattu 17.7.2013].

Kuva 7. Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut/määrärahojen käyttö 2022. Valtiokonttori. 2023a. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

Kuva 8. Rintamaveteraanien kuntoutuksen määräraha vuonna 2022. Valtiokonttori. 2023b. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

Kuva 9. Rintamaveteraanien kuntoutusjaksot ja hoitopäivien/-kertojen lukumäärät vuonna 2022. Valtiokonttori. 2023b. Power Point -diaesitys 25.5.2023. [viitattu 10.7.2023].

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Kotona asumista tukevat palvelut. Rintamaveteraanien palvelut. Valtiokonttori. 2022a. Saatavissa: [Rintamaveteraanien palvelut - Valtiokonttori](#) [viitattu 11.7.2023].

Taulukko 2. Laitoskuntoutus. Rintamaveteraanien palvelut. Valtiokonttori. 2022b. Saatavissa: [Rintamaveteraanien palvelut - Valtiokonttori](#) [viitattu 14.5.2023].

Taulukko 3. Rintamaveteraanin ja aviopuolison laitoskuntoutus. Rintamaveteraanien palvelut. Valtiokonttori. 2019c. Saatavissa: [Rintamaveteraanien palvelut - Valtiokonttori](#) [viitattu 14.5.2023].

Taulukko 4. Päiväkuntoutus. Rintamaveteraanien palvelut. Valtiokonttori. 2022b. Saatavissa: [Rintamaveteraanien palvelut - Valtiokonttori](#) [viitattu 14.5.2023].

Taulukko 5. Avokuntoutus. Rintamaveteraanien palvelut. Valtiokonttori. 2022b. Saatavissa: [Rintamaveteraanien palvelut - Valtiokonttori](#) [viitattu 14.5.2023].

Liite 1 Teemahaastattelurunko

Kysymykset veteraaneille

1. Kertoisitteko itsestäsi meille?
Muistoja? Rooli sodassa ja sotilasarvo? Ammatti? Perhe?
2. Millaisia veteraaneille kuuluvia palveluita saatte?
3. Kotiin tuotavat palvelut?
4. Oletteko tyytyväinen palveluihin?
5. Milloin palveluita on viimeksi päivitetty?
6. Millaisia palveluita toivoisitte kotikunnaltanne?
7. Millaiseksi koette veteraanien aseman nyt?
8. Kauan olette asuneet X kunnassa?
9. Oletteko tietoinen, millaisiin palveluihin olet oikeutettu?
10. Oletko käyttänyt oikeuttasi kuntoutukseen?
11. Saatteko apua asioiden hoitamiseen kodin ulkopuolella?
12. Kenen puoleen voitte kääntyä avuntarpeessa?
13. Onko turvallisuuden tunteessa tullut muutoksia?
14. Mitä toiveita teillä olisi tulevaisuutta ajatellen?
15. Mitä haluaisitte kertoa maamme nuorille?

Liite 2 Veteraanien ääni - veteraanien haastattelun tulokset

Olen 100 vuotta vanha ja saanut elää elämäni pitkään. Tähän mahtuu iloa ja surua sekä asioita, joita en halua muistaa. Sain sodan aikana pestä yhdessä naapurin tytön kanssa kaatuneiden ruumiita. Muistan vielä nuo ajat mutta en muista mitä eilen tapahtui. Tapasin edesmenneen mieheni sodan aikana työtehtävissä työpaikkaromanssina. Saimme myöhemmin lapsia ja elimme yhdessä Helsingissä.

Asun palvelutalossa ja saan kotiini palvelut kuten ateriat, siivouksen ja tarvitsemani hoidon. Jumppaajakin tulee luokseni. Maksan vuokran, johon sisältyy vesi ja sähkö. Ei kai muukaan auta, kuin olla tyytyväinen siihen mitä saa. Äitini opetti minut olemaan tyytyväinen vähään, jos edes siihenkään.

Olemme häviävää, eikö meidän palvelumme ala jo lakkaamaan?

Vaikka olen väsynyt, toivoisin enemmän seuraa ja tekemistä. Ei ole minulle sopivaa viettää päiviäni yksin vartoen. Haluaisin enemmän ulkoilla mutta en enää pysty yksin. Haluaisin päästä vilkkaalle kadulle, jossa olisi paljon ihmisiä. Seurata ja moikata heitä.

Kyllä kait. Näyttäisi siltä, että joku asioitani hoitaa, kun kaikki jotenkin järjestyy vaikken itse tee enää mitään muuta, kun istun tässä.

Käykää koulut ja opiskelkaa. Kaikille tämä ei ole ollut mahdollista. Minulla jäi koulut kesken koska sota syttyi, olin 17-vuotias. Sodan jälkeen en enää päässyt kouluun. Meitä tietyn iän täyttäneitä naisia tarvittiin muualla. Yhteiskuntamme piti rakentaa uudestaan.

Nainen 100 vuotta

Minä menin vuonna -44 silloin alkuvuodesta Sortavalaan töihin ja alokkaaksi Sortavalan asemalle. Täytin silloin samana kesänä 17 vuotta. Yhtenä pyhäamuna, oli oikein kaunis aurinkoinen päivä. Läksin työvuoroon aamulla kytkeään junaa ja rupesi sellainen haju käymään siellä kova. Siellä näkyi yhdessä vaunussa lyöty havunoksat. Tiesin että siellä oli vainajia, kaatuneita. Kun sankari vainaja jätettiin junasta, sen jälkeen vaatteet haisi niin kuin kalmalla haisee. Ei kyllä ruoka maistanut ja kaikki vaatteet piti pesuun laittaa. Mutta nämä hommat piti tehdä. Kaatuneita tuli Sortavalaan raakapuusta tehdyissä arkuissa. Kun oli talvipakkanen, eihän siellä mitään hajua ollut, mutta tämä tapaus oli kesäkuumalla. Ja nämä kaatuneet olivat olleet maastossa pitemmän

aikaa. Sitten kun ne oli toimitettu vaunuun ja ennen kuin ne olivat Sortavalan aseman paikkeilla, nehan oli ihan täysin mätänemistilassa. Nämä olivat ikävimmät muistot. Minulla käy siivous kahden viikon välein. Lämmin ateria tulee joka päivä. Jalkahoitoa ja hierontaa saan, kun en jaksa lähteä enää kuntoutukseen laitokseen. Tuli 30 hoitokertaa, mitkä on käytettävä maaliskuun loppuun mennessä. Vein niistä osan hierojalle ja osan jalkahoitajalle. Myös lääkerullan saan apteekista. Hätäapua varten minulla on turvapuhelin. Myös taksikortti on. Tyytyväinen olen ollut mitä olen saanut. Lahja hevosen suuhun ei ole katsominen, mikä tarkoittaa sitä, että mitä lahjaksi saa ei pidä heti arvostella minkä arvoinen se on. Tämän vuoden puolella palveluohjaaja on käynyt. Peurungassa kävin aikoinaan useamman kerran kuntoutuksessa, kerran vuodessa tuli käytyä. Palveluista on tiedotettu aika paljon.

Eihän tässä paljon tulevaisuutta enää varmasti ole. Pääsisi saappaat jalassa lähtemään tästä, ettei tarvis kauan kitua. Nykyajan nuoret ovat viisaampia. Maailma on muuttunut niin ettei perässä pysy. Maailmantilanne huolestuttaa jälkeen jääneiden puolesta, meikäläiselle se ei paljon enää ennätä vaikuttaa.

Mies 95 vuotta

Olin mukana jatkosodassa sekä lapin sodassa. Lapin sodan aikana tuli kompanialle käsky hypätä ensimmäiseen junaan kohti pohjoista. Tultiin Ouluun pitkän junassa olon jälkeen. Oulussa siviilit kyselivät "millaista siellä etelässä on?" vastasin että "siellä appelsiinit kypsyvät parhaillaan." Oulussa odotelimme kyytiä eteenpäin noin viikon verran. Enimmäkseen merikuljetus oli käynnissä Oulusta Tornioon, kun tiet oli tuhottu ja sillat hävitetty.

Vihdoin tuli käsky käydä laivaan, se oli iso höyrylaiva. Oli myrskyinen keli. Satoi jonkun verran ja tuuli oli navakkaa. Tuuli paino laivan vinoon, koko matkan laiva meni vinossa. Sen verran minäkin kannella kävin, että näin mikä se tilanne oli. Kuljetuksen johto komensi miehet ruumaan, pohjakerrokseen, että laivan painopiste saataisiin mahdollisimman alas ja laiva suoraksi. Mutta vinossa se oli ja ensimmäiset merisairaat tuli kohta. Oli sellainen vaikutelma kuin laiva kiertäisi ympyrää. Rovaniemelle kun päästiin, siellä majoitauduttiin kaksi päivää. Ruokailu oli mitä oli. Sinne oli tuotu meidän käyttöön savustettu härän ruho. Siitä sai ottaa lihaa, vettä Kemijoesta ja pakki tulille. Näkkileipää saatiin muuten. Jostain tuli kauraryynejä, otin niitä ison pussillisen reppuun, ajattelin että näitä voi tarvita matkalla vielä. Suolaa ei ollut, mutta sakariinia oli.

Minulla on ollut MenuMAT reilu kaksi vuotta. Kahden viikon välein tulee laitteen täyttäjää. Siivooja käy kahden viikon välein. Kesäisin siivooja leikkaa myös nurmikon. Jalkahoito 4-5 kertaa vuodessa. Hieronta on 1,5kk välein. Kerran vuodessa olen käynyt kuntoutuksessa, lähes 30 vuoden ajan. Kotona olen ollut yöt ja päivisin kuntoutuksessa. Yhteensä kymmenen päivää. Taksikortti löytyy, mutta ajan vielä omalla autolla.

Olen ollut tyytyväinen palveluihin. Palvelut on päivitetty viimeksi reilu kaksi vuotta sitten. Kuntoutusasiamiehen kautta pystyn hoitamaan kuntoutus ja hieronta asiat ja jalkahoidon. Hänen kanssansa neuvotellaan monta kertaa vuodessa, jos tarvitsee esim. hierontaa ja kun ei kohtuuttomia vaadi niin ei ole tullut kinaa kuinka monta kertaa tarvis. Olen hyvin perillä mihin olen oikeutettu. Sotaveteraanilehdestä näistä voi lukea. Turvapuhelinta ei ole, mutta tästä on puhuttu silloin kaksi vuotta sitten. Tarpeet ilmenee sitten kun vointi huononee, mutta nyt olen tyytyväinen, kun saan kotona olla. Kaikkien toimimisen toteutuminen on mahdollista vain sillä tavalla, että on sellainen yhteiskunta ympärillä. Mikä tekee tämän mahdolliseksi. Mielestäni suomalainen yhteiskunnan malli on sellainen, joka on osoittautunut toimivaksi, jota on aikanaan puolustettu ja säilytetty. Kaikkien henkilökohtaisten toiveiden ja vaatimusten yläpuolella pitäisi nähdä valtakunnallinen kokonaisuus. Eli viimekädessä henkilökohtaiset tavoitteet onnistuu vain, jos tämä yhteiskunta tekee sen mahdolliseksi. Suomalaisen elämänmuodon säilyttäminen on tärkeää. Täytyy myös osata ottaa huomioon millä tavalla kanssaihmiset asioihin suhtautuu. Ei ole itsestään selvää, että meillä on tällainen yhteiskunta. Tätä pitää oikeastaan sekä arkena, että juhlena puolustaa.

Mies 97 vuotta

Minä olin viestilotta, olin armeijan puhelinkeskuksessa. Ja vähän aikaa kenttäpostikonttorissa kirjeen lajittelussa. Juhannus -44 ei unohdu ikinä. Silloin sota oli kaikkein kovimmillaan. Oli niin hyytävän kylmä ja satoi lunta juhannuksena. Se oli ihan kamalaa. Siellä puhelinkeskuksessa me istuttiin sarkamanttelit päällä. Se puhelinkeskus oli keskellä metsää, lautaparakki vain. Lähellä kulki maantie mikä oli ihan täynnä. Tuli evakkoi ja toisia meni rintamalle ja toisia tuli pois.

Me asuttiin siellä keskellä mettää lautaparakissa. Parakissa oli monta kerrossänkyä ja hella, joka savutti kauheasti. Se oli ainoa lämmönlähde. Ei meillä mitään lakanoita ollut. Olihan meillä armeijan viltit, tyyny ja patjat. Minähän

saan vaikka mitä palveluita. On taksikortti, taksin tilaus vain maksaa enemmän kuin Amerikan puhelu. Olen ollut kuntoutuksessa ja muut on siellä sanoneet että taksitilaus ei maksa mitään. Mulla on pyykkipalvelu, nyt aion kysyä, kun toiset veteraanit siellä kuntoutuksessa ovat sanoneet, että ovat saaneet matotkin pesettyä. Saan kolme kertaa viikossa ruuan. Saisinhan minä joka päiväkin, mutta syö niin vähän niin se riittää. Siivooja käy kahden viikon välein. Terveyskeskuslääkäri olis ilmainen, jos sinne pääsee. Ite pitää osata järjestää ja pitää puoliaan. Pääsen sotaveteraanikuntoutukseen ja lottakuntoutukseenkin. Joka vuosi olen ollut. Se on ollut 10 päivää mutta, nyt kaksi kertaa olen ollut 14 vuorokautta. Jalkahoitoa saan kolme kertaa vuodessa sotaveteraaniyhdistykseltä. Tuntuu että aika hyvin tiiän palveluista. Kauppapalvelusta luulin että se on maksullinen. Olen ollut tyytyväinen. Ei ole pitkään aikaan palveluohjaaja käynyt, mutta ensiviikolla aion soittaa. Pysyisin terveenä, kun vaan järki pysyis jotenkuten. Kunnioitan ahkeruutta. Meidän pitäisi saada tämä maa jaloilleen. Kun on elänyt 30-luvun laman, tiedän minkälaista on köyhyys. Silloin ei nau-uttu mitään, ei ollut olemassakaan mitään merkki farkkuja, merkki lenkkareita. Jokaisen tarvi omasta elämästä tinkiä ja nyt meidän joka ikisen pitäisi tinkiä omasta elintasosta, että saatat nää valtion velat maksettua, ettei ne siirtyis aina vaan sukupolvelta toiselle. Eihän kukaan yksityinenkään saa elää yli varojensa niin kuinkas valtio ottaa aina vaan lisää velkaa. Ei voida pitää elintaso yllä velaksi. Pitäs olla ahkeruutta ja yritteliäisyyttä. Jokaisen huushollin pitäisi tulla toimeen omillaan, ettei nau-uta yhteiskunnalta. Jos työ tarjotaan ja ei ota sitä työtä, silloin ei yhteiskunnalta pidä antaa pennin höröä. Pitää opettaa lapsille että omillaan on tultava toimeen.

nainen 98 vuotta

Olin pikkulotta. Sodan aikana luettiin tuntemattomien sotilaiden kirjeitä. Teimme lapasia, sukkia ja kaulaliinoja ja ne lähetettiin nimellä tuntematon sotilas. Ne jaettiin siellä piirissä sellaisille, jotka ei saanut omaisilta paketteja. Monta kertaa leivottiin jotain, vaikka se saattoi olla homeessa, kun se sinne meni. Kuitenkin aina sieltä tuli kiitos takaisin. Rintama-alueella en ollut, yhteistyössä pelattiin. Siivous kaksi kertaa kuukaudessa ja pyykkipalvelu. Ateriapalvelu, joka päivä lämmin ateria. Turvapuhelin ja taksikortti, mitä käytän hyvin vähän. Jalkahoitoa saan. Olen tyytyväinen ja kiitollinen. Viime viikolla kävi palveluohjaaja ja ehdotti laitospalvelusta. Mutta en sinne lähtisi, kun siellä ei ole tuttuja eikä enää tuttavuuden solmiminen ole niin helppoa kuin ennen ja matka

on pitkä. Lähes 100-vuotiaan olis helpompi saada palvelut kotiin. Aikanaan sain hartiahierontaa, voi kun sen saisin. Olen tietoinen ja saisin opastusta. Minulle on tarjottu ulkoiluseuraa, saisin kävelyapua ja saisin virkistyskäyttöön apua, mutta mä en osaa näitä palveluita oikein käyttää. Toivon että maailmassa pysyisi rauha ja rakkaus. Fyysinen kunto säilyis suvaitsevana, etten toisen taakkaa suuremmaksi tee. Meillä on rakas ja kallis isänmaa. Sitä täytyy hoitaa ja rakastaa. Se ei pysy itsestään selvänä ellei sitä hoideta, kannusteta ja rakenneta yhdessä. Kiitos esivanhempien ja kaikkien sankarivainajien ja kaikkien puolesta, että me saamme elää tänään ja tässä. Pitää valita viisaita ja vastuuntuntoisia johtajia. Niin kuin esimerkiksi on lahja, että meillä on Niinistö tällä hetkellä presidenttinä.

Nainen 96 vuotta

Olin 17-vuotias, kun menin armeijaan. Sota-aikana olin Itä-Karjalassa henkilötäydennyskeskuksessa, siellä oltiin varalla rintamalle kutsua varten. Mulle tuli siellä keltatauti. Se oli sellainen maksatauti, silmät tuli keltaiseksi ja oli niin väsyttävä, etten tiennyt matkoista mitään, nukuin vain. Se oli heikosta ruoasta. Siihen ei ollut lääkettä, vain ruokavalio. Sairasjunalla minut vietiin Joensuuhun ja sain toipumisloman. Sitten kun meidän piti mennä Viipurinlahdelle niin tulikin jo rauha. Minulla on vielä ajokortti. Kaupunki tarjoaa veteraaneille pysäköintitunnuksen. Saa pysäköidä ilmaiseksi eikä ole aikarajaa. Minulla on taksi-kortti ja ateriat tässä palvelutalossa. Sisältää aamupalan, lounaan, päivällisen ja vielä iltapalan. Lisäksi siivous kerran kuussa ja pyykkipalvelu. Hoiva kuuluu, kuten pedin petaus, mutta ite saan vielä laitettua. Jalkahoito 4 kertaa vuodessa. 25 kertaa olen käynyt Peurungassa kuntoutuksessa. Ensin sinne pääsi viiden vuoden välein, mutta sitten kun veteraanit vähentyi niin pääsi joka vuosi. En ole enää käynyt. Viimeksi kävin vuonna -20. Täällä saan hieronnan kerran viikossa. Jos menisin kuntoutukseen laitokseen jäisi hieronta varmaan pois. Jos tarvin jotain puhun palvelutalon henkilökunnalle. Turvapuhelinta minulla ei ole, tiedän että se olisi ilmainen meille veteraaneille. Olen tietoinen veteraanien palveluista. Tulevaisuuden suhteen ei ole toiveita. Nuoret on nykyään asiallisia ja mukavia.

Mies 96 vuotta

Olin ensin vapaaehtoisena, 14-vuotiaana, suojeluskuntapäällikön lähettinä. Jaoin liikekannallepanon määräyksiä. Myöhemmin toimin komppanianpäällikön lähettinä sodassa. Mieleepainuvin asia on, kun ryhmänjohtajamme kaatui silmieni edessä. Kaatuneet jouduimme jättää saareen. Emme saaneet pelastettua niitä.

Missä nukuttiin, oli rottia paljon. Lattia melkein täys. Kerran kun heräsin oli yks rotta kyynärpäässä kiinni, hampaan jäljet näkyi kauan aikaa. Keksittiin että kivääristä otettiin luoti pois ja pantiin paperi tilalle, kun ampu sillä, silloin rotat häipy.

Asun palvelutalossa, täällä ruoat on kaikki ilmaista, aamupala, lounas, päivällinen ja iltapalan voi ottaa mukaan. Siivooja käy kerran kuussa ja pyykkipalvelu on. Minulla on turvapuhelin ja apteekin annosjakelu. Hoivapalveluita en vielä tarvi, mutta ne ei mitään maksaisi. Taksikortti on. On niin hyvät palvelut, ettei voi moittia. Olen tyytyväinen. Sitä en tiedä mitä ne ovat tuolla maaseudulla, saako ne kaikkia palveluita. Joka viikko on hieronta. Jalkahoito 3–4 kertaa vuodessa. Kuntoutuksissa olen aiemmin käynyt, mutta en enää. Saan täällä palvelutalossa kuntoutusta riittävästi. Olen tietoinen palveluista. Olen leikannut veteraanilehdestä kappaleen, missä on kaikki palvelut sanottu. Opiskelu ei mene hukkaan, opiskelu kannattaa. Armeijassa on hyvä opettajat ja ohjaajat. Paremmiin säilyy hengissä, jos sellainen tilanne tulee. Oppii maastoa käyttää hyväksi. Luultavasti en kävelisi tässä, jos en olisi oppeja saanut ja joskus tuli apuja ylhäältäkin.

Mies 96 vuotta

Kiitos haastatteluun osallistuneille veteraaneille muistojen sekä kokemuksienne jakamisesta.